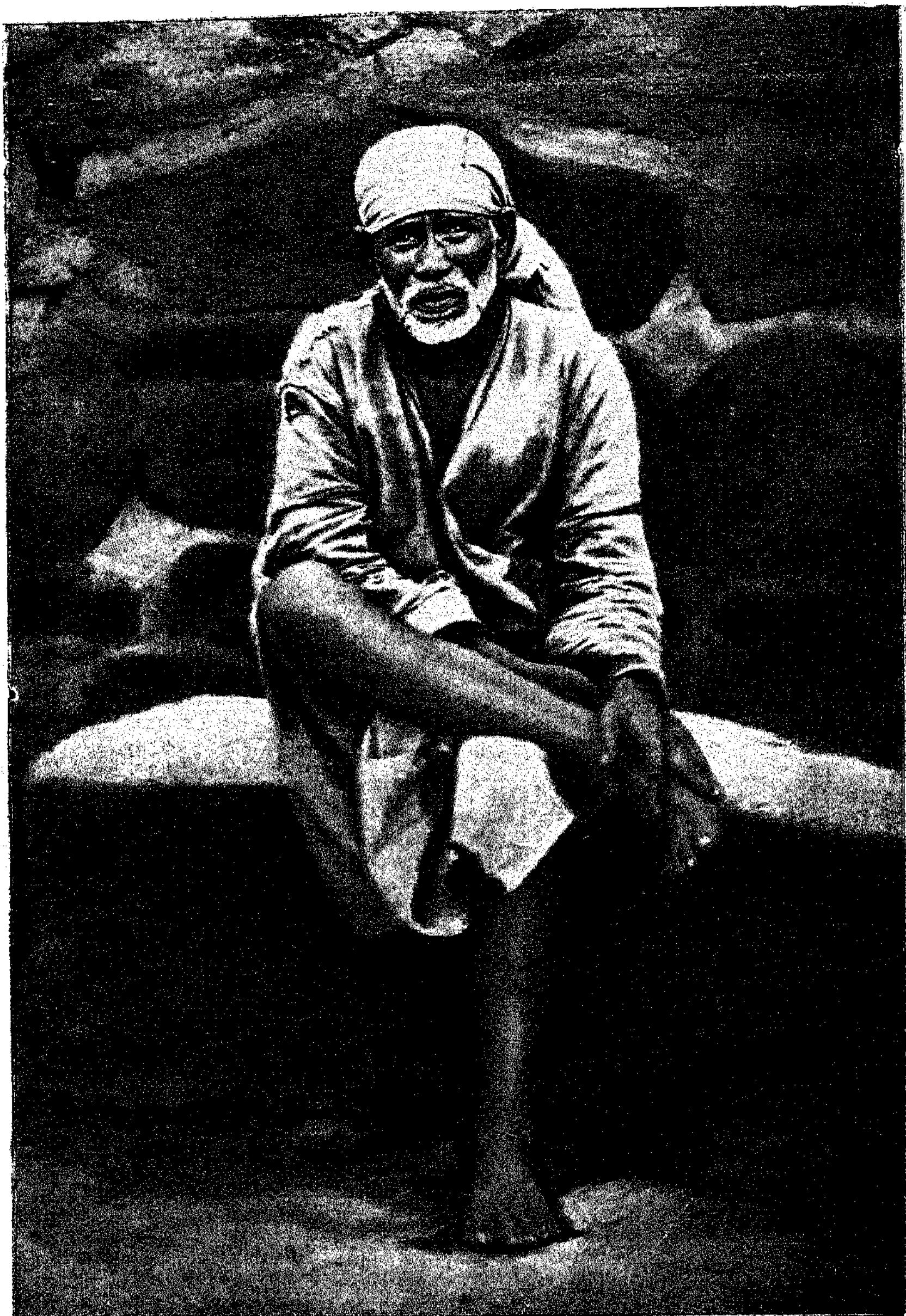

अंक २ रा]

[वर्ष २८ वें]

“ श्री साईलीला ”

त्रैमासिक

वार्षिक वर्गणी रु. २-४-०

एप्रिल, मे, जून १९५१

श्री साई लीला

श्री साईनाथ प्रसन्न

गोदावर्याः प्रवाहो विलसति यदुदकपार्श्वतो योजनैकम् ।
 प्रादूर्भूत्वाऽत्मभूत्या निशाजनितमहे शीलधिक्षेब्रधामिन् ॥
 सर्वज्ञातीयवृंदैर्विधिवजनपदादागतैः स्तूयमानः ।
 पूर्णब्रह्मैव साक्षाद्विजयति भुवनं पावयन्साइनाथः ॥

वर्ष २८] त्रैमासिक-एप्रिल, मे, जून १९५१ [अंक २ रा

— : संपादकीयः —

सकल देवांचे दैवत । सद्गुरुनाथ एकला ॥
 आधीं पूजा गुरुनाथा । चाले देवावरी सत्ता ॥
 तुका म्हणे कैसे आंधले हे जन ।
 गेले विसरोन खन्या देवा ॥

शके १८७३ उजाडले. चैत्र संपला; वैशाख गेला. ज्येष्ठ सुख झाला व आषाढ मास येऊ घातला. आषाढ महिन्याची पौर्णिमा तीच गुरुपौर्णिमा अगर व्यासपौर्णिमा होय. त्या दिवशीं गुरुपूजेचा थाट घरोघरीं होईल. देवपूजा करणाऱ्यांची गणति करतां येणार नाहीं. देवपूजा घरोघरी होते पण नामधारक विरळा. ‘शानदेव म्हणे नाम हें सुलभ । सर्वत्र दुर्लभ विरळा जाणे ॥ सुखामध्ये अतिश्रेष्ठ दर्जांचे सुख नित्य नव्हाळीनें भोगावें, त्याची आवड उत्पन्न व्हावी, त्या प्रेमसुखाचा उगम नामानें होतो व तें सुख ज्या बोधानें अखंड उमलतें, जागें रहातें त्या बोधाचें महत्व, त्या बोधाचा लाभ गुरुदर्शनानें होतो.

नाम धेतां वायां गेला ।
ऐसा कोणी आइकला ? ॥ (तुकाराम)

अजामीळसुद्धां नामानें उद्धरला, श्रीमारुतीरायांनीं रावणाचीं लाखों पोरे मारलीं पण स्वामी सेवेचें प्रिय भक्तिसुख त्यांना लाभलें.

“ दहा तोऱ्याचीं पोरे मारिली ।
रासा गड्या कारणे रे ॥ ”

बालहत्येचें एवढें पाप करूनसुद्धां त्या मारुतिरायाची, बलभिमाची-अंजनीसुताची गांवोगांव देवलें बांधून सुशिक्षित, विद्वानसुद्धां ‘ मनोजवम् मारुततुल्यवेगम् ॥ ’ म्हणून सारखी स्तुति करतात.

निष्कामता हा मनाचा धर्म आहे व हें साधण्यास स्वधर्माचिरण एवढें एकच साधन पुरेसें आहे. मनुष्याच्यापाठीं ‘ कर्माचा, ’ ससेमिरा जन्मतःच झाला आहे. कर्म कोणालाही सुटत नाहीं परंतु तें निष्काम करणें प्रत्येक मानवाचें कर्तव्य आहे.

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन

असा पहिलाच श्लोक गीतेत आहे. कर्मकरून फलाची आशा धरावयाची नाहीं हें कसें शक्य आहे ? हें शक्य असल्याविना का हा श्लोक सांगितला गेला ?

शरीर व मन जर वेगवेगळीं आहेत तर त्यासाठीं साधनेसुद्धां वेगवेगळीच असणार. या दोघांची एकी झाली म्हणजे ‘ कर्म ’ निष्काम होईल व साध्य हातीं येईल. मन एकीकडे व शरीर दुसरीकडे असें होऊं नये म्हणून भक्तियोगांत बाहेर तप व आंत जप (नामस्मरण) सांगितला आहे. मनाच्या कर्माला विकर्म म्हणतात. बाह्यांगानीं केलेलें साधें कर्म व मनानें केलेलें विशेष कर्म ह्या दोघांचा मेळ जेव्हां जमेल, बाहेरच्या कर्माला ह्या विशेष अगर विकर्माची जोड मिळेल तेव्हांच निष्कामतेची ज्योत पेटेल व केलेलें कर्म अकर्म होईल. कर्माबोरच विकर्म आलें म्हणजे हळू हळू निष्कामता अंगीं बाणते. मनाचा सहाकार हवा, तो झाला म्हणजे कर्म सहज होतें—‘ सहजता ’ निर्माण होते. सहज कर्मालाच अकर्म म्हणतात. कर्माचे अकर्म कसें होतें त्याचा बोध गुरुकडे होतो.

हृदयांतील ओलावा जर बाह्य कर्मात मिळेल तर तें कर्म निष्काम होईल आणि हा अनुभव पंढरीच्या वाटेवर खांद्यावर पताका, हातांत टाळ घेऊन वारकर्प्यांच्या समवेत बापरुखमादेवीवराच्या बोधानें विरही होऊन नाचू लागतांना मिळतो.

अवघाचि संसार सुखाचा करीन ।
आनंदे भरीन तिन्ही लोक ।
जाईन गे माये तया पंढरपूरा ।
भेटेन माहेरा आपुलिया ॥

अनंत जन्माचा शीण ‘राम’ नामाने उतरतो. ‘रामकृष्ण हरी’ हा अत्यंत आवडीचा सोपा मंत्र, ज्या मंत्रानें कोणताही गुंफा न होणारा वारकरी उद्यां आषाढी एकादशीला श्रीज्ञानोबारायांच्या पालखीसमवेत नाचत—नाचत श्रीविठूमाऊलीच्या भेटीला पंढरपुरास जाण्यास निघेल. ह्या मंत्राचा अनुग्रह हातीं पडतांच निजबोध दिल्याचा ग्रकाश अंतरीं पडेल व श्रीचा वरदहस्त मस्तकीं पळून सहजावस्था प्राप्त होईल व मुखाने सहज नाम येऊ लागेल, हा वारीचा सोहळा अवर्णनीय आहे.

माझ्या मनीचीं आवडी ।

पंढरपूरा नैर्न गुढी ॥ (ज्ञान.)

हृदयांत सतत वास करीत असणाऱ्या प्रेमाचेंच दर्शन विटेवर ध्यावयाचे हा अनुभवाचा सौरस होय. या सौरसाचा सोहळा—ती पंढरीची वारी, या सोहळ्यांत वारकरी हातीं बीणा व मुखीं नाम घेत घेत, देहाचा विसर पळून, देह—मनबुद्धी इंद्रिये एका प्रेमांत बुद्धून, भजनांत रंगून दंग असलेलां, जगताच्या दृष्टीने एका ठिकाणादून दुसऱ्या ठिकाणीं चाललेला दिसतो. पण अंतरीच्या प्रेमाने पाहिल्यास तोच प्रेमसागर अथांग वहात आहे असेंच वाटेल. ही प्रेममूर्तीच संतांनी पंढरीच्या वाटेवर वा विटेवर उभी केली.

अखिल महाराष्ट्र टाळ, मृदंग—घोष व शानदेव तुकाराम या नामगजराने दुमदुमली पंढरी होईल.

संपत्ति सोहळा नावडे मनाला ।

लागला टकळा पंढरीचा ।

पंढरीशीं जावे उद्घेग मनासीं ।

कई एकादशी आषाढी ही ॥

असले जीवितांत अनुभून मुरलेले संतांचे पडसाद अखिल महाराष्ट्र बालकांच्या हृदयांत उमटतात. हें प्रेमसुखाचें बीज श्रीसंतांनीं कळकळीने पेरलें म्हणूनच आज महाराष्ट्रांत त्याचा सुगंध—परिमळ दरवळून राहिला आहे. त्यांच्या प्रीतीच्या जीविनाची ज्योत जोरदार होती म्हणूनच आज एवढ्या काळानंतरही (८०० वर्षे) ती सारखी तेवत राहिली आहे. त्यांच्या हृदयांतला प्रीतीचा—प्रेमाचा झरा इतका शुद्ध, इतका स्वच्छ कीं प्रीतीगंगेचा कळोळ वारकरी सभाग्याच्या रूपाने इकळून तिकडे नद्यांप्रमाणे पंढरीच्या प्रिय सागराला भेटत आहे.

आज जगांत पैसा पुष्कळ आहे, पण सुखाचा धास नाही, मानाचै जीविन नाहीं व नीतीचा अंश शिळ्डक नाहीं; अनेक धर्म व पंथ ह्या जगांत असतील पण ह्या प्रेम-धर्माच्या जिवंत झन्यापुढे ते केवळ नाम—मात्र ठरलेले दिसतात. संतसुखाचें सर्वस्व धन लाभावें, त्यागुणे स्वानंदाचा उपयोग घेण्यास सहजावस्था यावी यास्तव ही वारी आहे.

प्रत्यक्ष शिवाजवळ आत्मा होता. तो तपस्वी होता त्याचें तप त्याच्या उपयोगीं पडले नाही. त्या तपाच्या जोडीला 'राम' नाम आले.

शिव हालाहले तापला ।

तोही नामे शीतळ झाला ।

जीव सुखाकरितां धडपडत आहे. फक्त जीवच सुखशोधांत आहे असे नाही तर देवही सुख शोधीत आहे. ते सुख शोधीत शोधीत देव पंढरीस आले.

सुख पंढरीये आले ।

पुंडलिके साठविले ॥

याचा अर्थच असा कीं, प्रथम सुख पंढरीस आले नंतर देव आले. आणि ज्या सुखाची जिवाला सारखी आंस लागली आहे तें सुख नामांत, नामस्मरणांत-भजनांत आहे. आणि त्या नामाची जोंपर्यंत ओढ लागली नाहीं वेघ लागला नाहीं तोंपर्यंत सुखाचा लाभ कसा होणार ? महणूनच

सकळ देवांचे दैवत । सद्गुरुनाथ एकला ॥

त्यालाच शरण गेले पाहिजे.

अनुग्रह जें देशी । तो देशुची वसे मानसी ॥

विरहिणी का जैसी । वल्लभार्ते ॥

सर्व गुरुंचा राजा, माझा मायबाप, संत मुगूटमाणि श्री सद्गुरुसाईनाथ आज शिरडीत आहेत.

मज हृदयीं सद्गुरु ।

असें ज्या सद्गुरुचे रूप तें डोळ्यांनी पहावें असें बाटतें व असें बाटणे सहाजिकच नाहीं काय ? मूळ कितीही काळे, शेंबडे, नकटे असंदे, त्या बालकासुलेंच मातेच्या हृदयांत वत्सलतेच्या धारा उमटतात व तिला त्या सुखानें ब्रह्मांड ठेंगणे होतें. मग,

दृष्टिचा डोळा उघडिला जेणे ।

लेवविले लेणे आनंदाचे ॥

अशी ज्या गुरुबोधाची योग्यता, त्या गुरुला भेटावेसे कां वाढू नये ? प्रखर उन्हाळ्यांत घशाला कोरड पडली असतां पेलाभर पाणी देणाऱ्याबद्दल जिवाला किती कृतशता बाटते व त्याचे आभार मानीत मानीत तो सुखानें पावले टाकीत टाकीत पुढे जात असतो. मग ज्या गुरुकृपेने प्रभूची हरिमाया अगर सर्व प्रभूच नटला आहे अशी जाणीक होते; अंतर्दृष्टि प्रात होते आणि प्रेमाची सुष्ठी उघडते; त्या गुरुरायाबद्दल काय वाटावें ?

ठार्याच बैसूनि करा एकचित्त । आवडी अनंत आळवावा ॥ ही गुरुकिळी शिष्याच्या हातीं देतात; मग गुरुप्रेम हीच शिष्याची उपासना नाहीं काय ? आई-बापाचे प्रेम असावें, विद्यादात्याबद्दल आदर असावा हें शिष्याचे भाग्य आहे. जेथे स्वार्थृष्टी नाहीं तीच खरी

गुरुभक्ति. संतांच्या संगतींत गुरुच्या प्रेमांत जीव जीवरूप जीवपणा विसरतो आणि संतोषानें, दर्शनानें व सहवासानें अखंड सुखांत प्रभुरूप होतो.

जीवा जीवपणाचा अंगु ।

तोडुनि अभंगु ब्रह्म करी ।

तुकाराम महाराजांनी माऊली या शब्दांत विठुला संबोधिले आहे.

आमुचि कृपाळु तुं होसी माऊली ।

विठ्ठले सावळी शरणांगता ॥

आई याचा अर्थ काय? कोणी याचा विचार केला आहे काय? ज्यानें आई या शब्दाचा बारकाईने विचार केला आहे व ज्याच्या हृदयांत आईचा अर्थ उमजला असेल त्यालाच त्या प्रकाशांत देव दिसेल. मूळ ‘आई, आई’ म्हणत असेल त्यावेळी त्या मुलाची आईबद्दल काय प्रतिती असते! तें आईच्या गालाला, नाकाला, डोक्याला कीं देहाला आई म्हणते? आई हा शब्द कोठे टिकतो याचा बारकाईने विचार करा. मूळ अगर मुलगा आईचा आकार, वस्त्र, अलंकार व सौंदर्य यांपैकीं कांहींही बघत नाहीं, मग काय पाहते? अर्थात् स्वप्रेमप्रतितीलाच तें आई म्हणून हांक मारते.

एकच स्त्री, नवरा हांक मारतांना “ओ” म्हणते व मुलगा हांक मारतांनाही “ओच” देते. ‘ओ’ दोघांसाठीं सारखाच असतो पण दोन्ही ठिकाणीं तिची नीज प्रतितीमात्र भिन्न असते. “आई, आई” अशी मुलानें हांक मारतांच, “आलें रे आलें” असें म्हणून धांव घेते तेव्हां तिच्या हृदयांत प्रेमाचा-प्रीतीचा झरा पाझरतो. शरीराचें अस्तित्व विसरून प्रेमकहृष्टोळांत धांवत असते व नवज्याला ती “आलें हो” असें म्हणते पण त्यावेळीं शरीरावस्था स्मरते. ज्या शरीराला पाहून नवज्यानें हांक मारली तें शरीर घेऊन ती जाते यावरून श्रीसाईला-श्रीविठ्ठलायाला हांक मारवयाची ती कोठून याचा विचार करा!

मानवी शरीर हा प्रेमाचा गाभा आहे. स्त्रीनें दोघांनाही ‘ओ’च दिलेला असतो पण तो ‘ओ’ तिच्या कोणत्या स्थानापासून आला इकडे नजर लावा. लेकराचे हांकेनें मातेचें शरीर लोपते. मुलाचें बोट कापल्यास मातेच्या हृदयाचें पाणी होऊन तें डोळ्यांवाटे चटकन बाहेर पडते. मग कसलाही बरा-वाईट विचार न करतां आपल्या अर्भकाचें कापलेलें बोट तोंडांत घरून चोखू लागते पण तेंच तिच्या पतीचें बोट कापलें तर ती तोंडांत धरील काय? ती म्हणेल, “पाण्यांत धरावं लवकर” व आणखीहि म्हणेल, “एवढी घाई कसली, थांबा जरा, मी माजघरांतून आयोडीन घेऊन येते” ती सांगितल्या कामाची. सांगकाम्या अवतार पण तोच मुलासाठीं सांगकाम्या अवतार नाहीं; तेव्हां प्रिय प्रतिती शरीरपणा विरहून टाकते. अर्जुनपणा नाहींसा करते. शरीराचें जिथें भान रहात नाहीं ती आई अगर माता होय. साध्या आईच्या ठिकाणीं जर एवढे प्रेम तर त्या शिरडीच्या माऊलीच्या ठिकाणीं किती असेल? आई शब्दाला कर्म क्रियेचा गंध नाहीं आणि म्हणूनच तुक्येबांनीं कृपाळु माऊली असें म्हणून “विष्टल साऊली

शरणांगता” असें म्हटले आहे. ज्याप्रमाणे जलावर द्रावकतेची शरणांगती तशीच श्रीहरीवर स्वशरीराची अखंड शरणांगती आहे. श्रीसाई विठुराया सर्वस्वाच्चा आधार वाटणे तीच साऊळी. जसे उन्हानें पाय पोळल्यावर दाट व शीतल छायेंत गेल्यावर बरें वाटतें तसें संसारांत विविध तापानें पोळल्यावर प्रभूच्चा आठव होऊन तो आपलासा वाटणे हीच साऊळी. कारण ज्या प्रभूनें मला गर्भातही सांभाळले तो प्रभू सतत जवळ आहे असा ज्यास आधार वाटतो तोच देवनिष्ठ. एकदां एकाचा बाप कांहीं कामानिमित्त बाहेरगांवीं गेला व आई स्वयंपाकांत गुंतली होती. मुलगा शाळेतून आला व आईला म्हणाला, “मला भूक लागली आहे तेव्हां जेवावयास वाढ.” आई म्हणाली, “बाळ, असें काय करतोस-स्नान आटोपून पूजा कर, देवाळा नैवेद्य दाखव व मग जेव.” मुलगा म्हणाला, “नाहीं, नाहीं, मी पूजा करणार नाहीं. मला फार भूक लागली आहे.” पण आईनें मुलाला पूजा करावयास लाविलें तर तो देव त्याला प्रिय वाटावा कीं वैरी? प्रियतेचा आधार हाच संतांचा परमार्थ आहे.

तुका म्हणे लावि संतांचा सांगात।

संतांच्या संगर्तीत वारकर्यांच्या दिंडीतच हा अनुपमेय आनंदाचा सोहळा भोगण्यास मिळतो.

“प्रेम” हाच देव. प्रेमल ज्ञात्याशिवाय समजणार नाही. दया क्षमा शांति। तेथें देवाचि वसति ॥ निजप्रेमाला कोठेंच जातां येत नाही. राम, कृष्ण हे क्रियावाचक शब्द आहेत पण विठु अगर साई नाहीत. राम रमयाति, कृष्ण कर्शाति आणि विठु वा साई? साई-स+आई. सगुण माऊळी मग ह्याला भूत व भविष्य काळ नाहीं, त्याला सतत वर्तमान काळ चालू आहे.

आई ज्ञानाई पंढरीची वाट चालूं लागेल. बरोबर संत व वारकर्यांसमवेत आषाढी ११ ला प्रेम—मूर्तीला भेटेल. मग आपणांस साईरायाला भेटण्यास वारकरी बनूनच व्यास पूजेला जाणे योग्य आहे. जातीपातीचा, मतामतांचा, लहान मोठ्यांचा, गरीब श्रीमतांचा ‘आहे’ पण जेथें विरुद्ध जाईल, अभिमान जवळून जाईल अशा संतांच्या मैळ्यांत वारकरी बनून दुसऱ्या व मुखानें, ‘साईनाथगुरु माझे आई। मजला ठाब घावा पार्यी॥’ असा नामघोष करीत करीत । ‘शिरडी माझें पंढरपूर, साईबाबा रमावर।’ असें म्हणत ‘नाचत नाचत जाऊया, साईरायाला पाहूया।’

विठ्ठल = प्रेममूर्ति

साई = प्रेममूर्ति

अर्थात् विठ्ठल = साई = प्रेममूर्ति

वि = ज्ञान

वि = विकर्म

कर्म + विकर्म = ज्ञानज्योत पेटेल व त्या प्रकाशांतच कर्म अकर्म होऊन प्रेममूर्ति श्री साईविठ्ठला ब्रह्मानंद प्राप्त होईल.

श्री साईलीला

प्रासादिक अभंग माला

१

धन्य धन्य ते शिरडी । जेरें उभी साईगुढी ।
 धन्य धन्य गोदावरी । जेरें वास साई-हरी ।
 धन्य धन्य तो पथ्थर । जेरें बसे साईहर ।
 धन्य धन्य घंटानाद । श्रुती स्मृती बोले वेद ।
 धन्य धन्य वाळुवंट । डोयीं खालीं असे वीट ।
 धन्य धन्य ती समाधी । साई निजीयेला मधी ।
 धन्य धन्य पुष्पावती । जेरें साई हे श्रीपती ।
 केशव म्हणे धन्य धन्य । साई प्रेमी जे अनन्य ।

२

माझा दिनानाथ साई सखाहरी । नांदे गोदातीरीं शिरडीये ।
 विटेवरी नीट डोई ठेवियेली । दृष्टिआड नित्य जरी असे ।
 पुष्पहार गळां शोभली समाधी । जरतारी शाळ पांघुरला ।
 भाळी आडवें गंध नित्य केशरी । चंदनाची उटी सत्रांगासी ।
 पाऊले गोजीरीं दर्शना सुकुमार । केशव नित्य ध्यायी हृदयामाजी ।

३

जाई वासना मरोन । तोचि भक्तिचा शकून ।
 मनपणा गेला विरोन । अहंभाव गेला जळोन ।
 विषयीं विसर पडला । नाम रंगी रे रंगला ।
 राख झाली संचिताचि । ज्ञाने केली तेची साची ।
 झाली केशवा स्थिर बुद्धी । हेची अखंड समाधी ।

४

भंगलिया घटा । कैसे नभ ये आकारा ।
 तैसा देहाचिया विना । जीवा शीव मिथ्या जाणा ।
 सरोवरी नाहीं थेंव । कैचे आले प्रतिबिंब ।
 केशव म्हणे भासे द्वैत । जाणा उपाधीने येथ ।

५

शिरडीचे वाटे पाऊल चालतां ।
ब्रह्मसुख उभे रोकडेचि ।
हातीं विणा वाजे मुखी नाम साजे ।
टाळ्याचिया नादे विसरला ।
हमामा हुंबरी घालिती फुगडी ।
होऊनी उघडी साईदास ।
ऐसा तो आनंद सोहळा वाटेचा ।
केशवाचे भाग्य देखें डोळां ।

६

गुळाचि ती गोडी गुळाबरोबर ।
नाहीं भेदाभेद तयांमाजी ॥
तैसे जीव शीव एकाच आसनी ।
भासे लटक्यापरी दुजे दुजे ॥
पुष्पेविण नकळे वास तो पुष्पाचा ।
कैवीं भावेवीण देव तैसा ॥
जनी जनार्दनी केशवासी देव ।
स्वयंमेव तोची ओळखावा ॥

७

पाहुं गेल्ये तंव पहाणेंचि झाले ।
दिठित्व ते विरे जयामाजी ॥
डोळ्यास हो आतां न दिसे तें रूप ।
काय श्रेष्ठपणा गाऊं त्याचा ॥
काया वाचा मन हारपले जेथे ।
परेचाही ठव नाहीं कोठे ॥
केशव म्हणे तेथे व्यवहार संपला ।
जे वेळीं पाहिला साईराणा ॥

८

शेवटीं निक्षून सांगतो लोकांसी ।
सत्यमाव धरा एका मर्नी ।

कलिमाजी झाले संत घरोघरी ।
परसांतील भाजी तैशापरी ।
केशव म्हणे येथे तारील सद्ग्राव ।
होईल दीस गोड हेंचि जाणा ॥

—संपादक.

‘अनुभव.’

नाशिक
ता. १८-४-५१

प्रिय डॉक्टर साहेब यांस—

साष्टांग नमस्कार वि. वि.

आपण ‘श्रीसाईलीला’ अंक १ ला वर्ष २८ वें पाठविला याबद्दल आपला आभारी आहे. माझे जामात श्री. श्रीनिवासराव देव यांनी माझा श्रीसाईमहाराजाबद्दलचा अनुभव कळविला तो अक्षरशः खरा आहे. ती हकीगत अशी.

माझा दुसऱ्या नंबरचा मुलगा लासलगांव पोष्टांत सन १९३९-४० साली तारमास्तर होता. तो एके. दिवशीं संध्याकाळीं फिरायला निघाला असतांना एक फकीर (मुसलमान साधू) रस्त्यांत त्याचेजवळ पैसा मागू लागला. मुलानें, “चलेजाव, कुच नहीं मिळेगा” म्हटले. साधूनें, “तेरी शादी नहीं होगी” असे शब्द उच्चारून रस्ता घरला. मुलाचे वय त्यावेळी २७/२८ वर्षांचे होते. आम्ही लग्नासाठी मुली पहात होतो. सुमारे पांच-सहा मुली पाहिल्या पण जी त्याला पसंत पडे तिच्या टिपणाशीं त्याचे टिपण जमत नसे व त्यास नापसंत पडे. तिच्या टिपणाशीं त्याचे टिपण जमत नसे व जी त्यास नापसंत होई तिच्या टिपणाशीं (पत्रिकेशीं) त्याचे टिपण जमे ! असे चार-पांच वर्षे चालले. पुढे त्याची बदली न्यू दिल्ही पोष्टाच्या सेक्रेटरिएटमध्ये होण्याचा योग येऊन तो दिल्हीस निघून गेला. तेथे गेल्यावर त्याचे लग्न न झाल्यामुळे त्यास बिन्हाडास जागा मिळेना. पण १९४५ साली पोष्टाच्या इन्स्पेक्टरच्या परीक्षेसाठी, तो मुंबई प्रांतांतला असल्यामुळे त्यास मुंबईस यावे लागले. त्या संधीचा फायदा घेऊन मी त्याचेसह शिरडीस गेलो. मुली सांगून येण्याचे बंद झाले होते. शिरडीस गेल्यावर श्रीसाईमहाराजांस म्हटले, “महाराज, आपण फकिराचा शाप मोळून काढण्यास समर्थ आहांत तेव्हां एवढी कृपा करावी. त्याचे लग्न झाल्यावर पुन्हां आपल्या दर्शनास त्यास घेऊन येईन” आश्रयाची गोष्ट, तो दिल्हीस परत गेल्यावर (आम्ही शिरडीहून परतल्यावरोवर तो परत शिरडीस गेला) आठ दिवसांचे आंत मुलगी सांगून येऊन, त्याला पसंत पडली व टिपणी जुळून आले. पुढे लग्न झाल्यावर आम्हीं सर्वजण त्या श्रीसमर्थ साईमहाराजांचे दर्शनास गेलें होतो.

श्रीसाईनाथ महाराजकी जय ।

आपला नम्र,
ग. अ. शेजवलकर

सन १९४६ चा हिशेबाचा आढावा

॥ श्री साईंनाथ प्रसन्न ॥

श्री साईंबाबा शिर्डी संस्थान भक्तमंडळाची २४ व २५ वार्षिक सभा रा. व. मोरेश्वर वि. प्रधान (द्रस्टी शि. संस्थान) ह्यांच्या साईंप्रधान बाग सांताकूळ यथें भरली होती.

श्री. व. ना. गोरक्षकर ह्यांनी सूचना केली की, आजचे अध्यक्षस्थान रा. व. मोरेश्वरराव प्रधान ह्यांनी स्वीकारावें. श्री. र. भा. पुरंदरे ह्यांनी अनुमोदन दिलें व सर्वांनुमतें मंजूर झालें.

ठ. नं. १. अध्यक्षांनी सभेच्या सुखातीस (श्री. अप्पासाहेब गाडगीळ) संस्थांचे अध्यक्ष ह्यांची तार व पत्र सभेपुढें वाचून दाखविलें. चिटणीस ह्यांच्याकडे कोणा भक्ताकडून अशावहूलचीं (सभा तहकुबीची) पत्रे आलेली नाहीत असें चिटणीस ह्यांनी सर्वेत सांगितलें. श्री. केसकर ह्यांनी सभा तहकूब करण्यास हरकत घेतली व म्हणाले की, सान्ताकूळ येथें बिलकूल गडबड नाही व सभासद मोठ्या संख्येत इजर आहेत. त्यांना श्री. पाताडे ह्यांनी दुजोरा दिला. सर्वांनुमतें सभा चालू करावी असें ठरलें.

ठ. नं. २. भक्तमंडळांची आलेली पत्रे. ऑ. चिटणीस ह्यांनी वाचून दाखविली. त्यावहूल श्री. व. ना. गोरक्षकर मै. द्रस्टी ह्यांनी सर्व खुलासा केला व हिशेबाची व्हावचर्स घैरे सभेपुढें ठेविल्यामुळे सभासदांची शंका दूर झाली. नंतर श्री. कदम ह्यांनी सूचना केली की, श्री. शंकरराव बलवळी (माजी चिटणीस व ऑफिटिंग खजिनदार) ह्यांचेवर जी फौजदारीची फिराद देण्यांत आली आहे ती काढून घेण्याचा प्रयत्न संस्थान कमिटीकडून केला जाऊ नये. त्याला श्री. मुळे ह्यांनी दुजोरा दिला व सर्वांनुमतें पास झाली.

ठ. नं. ३. श्री. पाताडे ह्यांनी ठराव मांडळा कीं सन १९४४ व सन १९४५ चा आढावा प्रसिद्ध झाला आहे तो पास करावा. त्याला श्री. राणे ह्यांनी दुजोरा दिल्यानंतर सर्वांनुमतें प्रसिद्ध करण्यांत आला.

ठ. नं. ४. अध्यक्षांच्या परवानगीने श्री. इंगले ह्यांनी ठराव मांडळा कीं, शिर्डीस येण्याजाण्याची गैरसोई होते तरी संस्थानने मनमाड ते शिर्डीपर्यंत एक मोठार बस सर्विस ठेवावी; त्याला श्री. मुळे ह्यांनी दुजोरा दिला व सर्वांनुमतें मंजूर झाला.

ठ. नं. ५. अध्यक्षांचे परवानगीने श्री. गावडे ह्यांनी ठराव मांडळा कीं संस्थानचे हळी असलेले नियम सद्यःपरिस्थितीत कमी पडतात व कांहीं ठिकाणी बोध ? *

J. K. PARULEKAR & CO.

ACCOUNTANTS & AUDITORS

Shri Mangesh Niwas

SION

Bombay 22nd April 1947

The Chairman,

Shri Sai Baba Shirdi Sansthan Committee Shirdi,
Dear Sir,

Re-Audit of Accounts

We have audited the accounts of Shri Sai Baba Shirdi Sansthan for the year 1946 and submitted duly certified statement of account. The check of the following was carried as per Resolution No. 5 of the meeting of the M. C. held on 9th Feb. 1947. Building Fund, Receipt Book containing receipt number 901 to 918, permanent fund receipt No. 1601 to 1628 were checked from the copy of the Managing Trustee record as the books are in police custody-Kothi Receipt No. 13574 to 13588 were blank but signed by Mr. Kamat the then Hon. Treasurer. The amount of receipts of No. 915 to 918 is shown to be Re. 145/- instead of Rs. 640/- as the receipt No. 916 bears only Rs. 5/- instead of Rs. 500/- the actual amount paid by devotee. The difference of Rs. 495/- is recovered by the Managing Trustee and deposited in the Bank on 25-6-1946.

The court has ordered to utilise the income for building a temple at chinchni from the chinchnekar Trust Fund. The Trustees of the same may please be requested to submit an account annually.

The Managing Trustee deserves thanks for the keen interest and pains he has been taking in the affairs of the Shri Sai Baba Shirdi Sansthan, Shri Sai Baba may inspire him to continue doing same.

Thanking you.

Yours faithfully,
Sd.-J. K. Parulekar & Co.
Regd. Accountants and auditors.

श्री साईबाबा शिर्डी संस्थान
ता. २ जानेवारी सन १९४६ ते ३१ डिसेंबर १९४६ पर्यंत.

जमा

मागील सालची शिल्पक

३३२ टके सरकारी रोखे दर्शनी किमत १८४२००	१६६८९९-१४-५
मराठा प्रॉविडेन्ट फंड २ वोअर्स	१०० १००—०—०
सेविंग्ज बैंड १ एक	१०० १००—०—० १६७०९९-१४-५
शेपिरअल बैंक चालू खाती	२४५१४—०—५
शेपिरअल बैंक सेविंग्ज खाती	६७१९—१—४
पोष्ट सेविंग्ज खाती	९५६९—८—७ ४०८८२—१०—४
रोकड शिल्पक माजी लजिनदार कै. सांवारे	९०—१३—६
माजी. लजिनदार श्री. खारकर	७९६—९—०
चिटणीस श्री. बलवहूळी	१२२७—१२—६
संस्थान कारभारी	१४—१—१ २१२९—४—९
व्याज सरकारी रोख्यावरील	६७०६—१३—९
ह. व्यां. सेविंग्जवरील	१२३—५—५
पोस्ट सेविंग्जवरील	८४—५—०
डिविडेंट म. प्रा. फंड २ वोअर्सवरील	५—०—० ६९१९—८—२
कायम फंड	१०६४७—९—०
इमारत फंड	१३०५४—८—०
समार्मडप फंड	५०६—०—०
कापडविक्री	११७०—४—०
लेडीवाग	१८०—०—०
पुस्तकाविक्री	३४५—१५—० २५९०४—४—०
(घरमक्ट्ये, रोषणाई, नैवेद्य, मोजन वरैरे)	
कोठीकडे ५९६६७—०—०	
घरमाडे १४४—३—९	५९८११—३—९
उत्सव श्री रामनवमी गु. पौ. श्री पुण्यतिथी	३९५०—१४—३
पेट्या वसुली	६१४६—१३—० ६९९०८—१५—०
	३१२८४—८—८

संस्थानची स्थावर मिळकत सुमारे रु. ६००००

ट्रस्टीज

साठ हजार जंगम सुमारे व कोठीकडे माल सही वसंतराव नारायण गोरक्षकर
 शिल्पक घरून रु. १३२३०तेरा हजार दोनशेतीस. , नागेश आत्माराम सावंत
 सही जे. के. परुळकर आणि कं. , बाजीराव तात्याजी कोते(पाटील)
 रजिस्टर्ड आकांठन्ट.

, रघुवीर भास्कर पुरंदरे

तालुका कोपरगांव जि. अहमदनगर

जमा-खर्चावा तका

खर्च	
कोटीकडे (धर्मकृत्य, भोजन, रोशनाई, नैवेद्य वौरे)	११९००—१—६
आमर्त्तचायत व करपट्टी	७४—१०—०
उत्सव श्री रामनवमी गु. पौ. व.	१११७४—११—६
पुस्तिथी	५०६२—१५—०
पगार मजुरी वौरे	६१८०—९—६
पोष्ट खर्च	८७२—६—०
लैंडीबाग	८४५—७—०
वैक कमिशन चार्जास	३४१—०—०
कोटे खर्च	२१५—०—०
स्टेशनरी प्रिंटिंग	८२३—२—०
प्रवासखर्च सभासदांचा	१५१५—१४—०
जाहिरत	३२९—१२—०
ऑफिटर की सन १९४४ व १९४५	४५१—०—०
रिप्रेर्स	१९२३—१२—०
जागा खरेदी व साठ खर्च	१५५६—१५—६
इमारत	३१५००—०—०
विहीर	३०३—०—०
नवी सेफ व फर्निचर	२५३—४—०
प्रिंटरकडे थेडव्हान्स	१५००—०—०
शिळ्डक इंपिरिअल वैक	६५६४८—११—६
चालू खाती	५७९७१—४—२
,, सेलिंग खाती १०९८५—२—४	
पोष्ट सेलिंग खाती	१०११९—९—०
सरकारी रोखे ३% दर्शनी	७९०७५—१५—६
सरकारी रोखे ३% दर्शनी	१८४२००—०—०
मरुठा प्रा. फंड २ शोअर्स	१००—०—०
फ्री. इ. ट. बोन्ड	१००—०—०
खेल शिळ्डक संस्थान कारभारी	८०४—६—०
सं. खजिनदारकडे	
(श्री. वि. आ. वैद्य)	११५—९—३
सं. चिटणीसकडे(श्री. श्री. वा. देव)	१००—०—०
	१०१९—१५—३
	२४७१९५—१३—२
	३१२८४—८—८

तपासला तो आमचे मर्ते वरोवर आहे. सोबतचे पत्र पहावै

जे. के. परुच्छकर आणि कपनी,

मुंबई ता. १९—३—१९४७ रजिस्टर्ड अकाउटन्ट ऑफिस.

ओ. खजिनदार—वि. आ. वैद्य

ओ. चिटणीस—श्री. आ. देव

सन १९४७ चा हिंशेबाबा आढावा

॥ श्री साईंबाबा प्रसन्न ॥

श्री साईंबाबा संस्थान भक्त मंडळाची २६ वार्षिक सभा ता. २२-६-४७
रोजी कै. राववहावुर मोरेश्वर विश्वनाथ प्रधान हांच्या साईं प्रधान बाग सान्ताकूळ येथे
दुपरी ४ वाजतां अध्यक्ष श्री. गो. का. गाडगील यांचे अध्यक्षतेलालीं भरली होती.
त्यावेळीं खालील ठराव मंजूर करण्यात आले:—

ठ. नं. १. श्रीयुत बी. प.स. पाताडे हांनीं ठराव मांडळा कीं गेल्या वार्षिक
समेचा अहवाल मंजूर करावा. त्याला दुजोरा श्री. डी. जी. पवारनीं दिला. ठराव
सर्वानुमते मंजूर झाला व त्यावर अध्यक्ष हांनीं सही केली.

ठ. नं. २ संस्थानचा सन १९४६ चा आढावा मंजुरीकरितां समेवुद्दे मांडप्पांत
आला. आढाव्यांत मराठा प्रॉफिहंडट फंडाचे दोन शेअर्स रु. १०० चे जमालचाँत
दाखविले आहेत. ही संस्थानची द्रव्यरूपाची जंगम इस्टेट आहे व संस्थानचा पैसा
इंडियन ट्रस्ट अंकट कलम २० प्रमाणे ऑथरॅइज्ड असलेल्या सिक्युरिटी बौरे मध्येच
गुतवितां येईल असे म्हटले आहे पण मराठा प्रॉफिहंडट हा असा ऑथरॅइज्ड नाहीं,
असे म्हणून हा प्रश्न अध्यक्षांनी भक्तमंडळापुढे मांडला.

त्यावर श्रीयुत वसंतराव ना. गोरक्षकर हांनीं सांगितले कीं, हे शेअर्स श्रीयुत
वसंतराव पी. पोतदार हांनीं सन १९२६ मध्ये ट्रस्टी साईंनाथ परमनन्ट फंडाकरितां
देणगी म्हणून दिले आहेत. व ते कुलफेड आहेत. त्यावेळीं आपण ओ. चिटणीस
होतां व व्याज इतकीं वर्षे झालीं आहेत. हा अवधीत व गेल्या महिन्यांत संस्थान
कमिटीपुढे आढावा आला असताहि इरकत वेतली नाहीं. त्यावर बराच वेळ
उहापोह झाला व श्री. कोबला वगैरेंची भाषणे झाल्यानंतर श्रीयुत वि. ए. कामत
हांनीं सूचना मांडल्या कीं, आढावा आहे तो बरोबर आहे. त्याला श्रीयुत बी. ए.
इगळे हांनीं अनुमोदन दिले.

ठराव मताल टाकला. २६ मते अनुकूल पडून ठराव मंजूर झाला. दोन सभासद
तटस्थ होते. अध्यक्षांनीं विरुद्ध मत दिले. त्यांचे म्हणणे असे होते कीं, मराठा
प्रॉफिहंडट फंडाचे दोन शेअर्स स्किमच्या १५ व्या कलमाप्रमाणे नसल्यामुळे तेवढा भाग
(आयटेम) लेरीज करून बाकीचा आढावा मंजूर करावा.

ठ. नं. ३—व्यवस्थापक विश्वस्त हांच्या अंडवालासह हिंशेब तपासनिसांचा
खालील मंजूर करण्यांत यावा, असा ठराव श्री. कोबला हांनीं मांडला व त्याला श्रीयुत
बी. टी. गावडे हांनीं अनुमोदन दिले.

एकहि मत विरुद्ध न पडतां ठराव सर्वे सभासदांनीं मंजूर केला. अध्यक्ष गाडगील
म्हणाले कीं, मी तटस्थ आहें. (Passed nen com)

अध्यक्षांनीं भक्तमंडळाचे आभार मानले.

ठ. नं. ४-डॉ. गव्हाणकर शांनी श्रीयुत साई प्रसाद मो. प्रधान व अध्यक्ष यांचे आभार मानले व त्याला श्रीयुत कामत शांनी हुजोर दिला व त्यानंतर सभा बरखास्त झाली.

श्री. बा. देव
आ. चिटणीस

॥ श्री साईबाबा प्रसन्न ॥

सन १९४७ चा आढावा ऑ. ऑडिटर्स जे. के. परुळकर आणि कंपनी (रजिस्टर्ड अकाउंटन्ट ऑडिटर्स) शांनी तपासून दिला आहे. त्यावरून सर्वों कदून शईल की, संस्थानचा कासभार कसा दक्षतेनै चालविला जात आहे, व संस्थानची सर्वतोपरीनै कशी भरमराट व वाढ होत आहे याची जाणीव देत आहे.

ता. १३-११-४६ समेचा ठ. नं. २ प्रभारी श्री. शंकराव बलवळी यांचे वरील कौजदारी केसचा निकाल ता. ११-१२-१९४७ लागला व एक दिवसाची साधी कैदेची शिक्षा झाली. एकंदरीत ३१ वेळ सुनावणी झाली. संस्थेतफें श्रीयुत व्ही. दी. पाटणकर अँडव्होकेंट देखरेख करीत होते. त्यांना प्रयेक वेळी पांच रुपये गाढी भाडे देत असू. व केस संपत्त्यावर त्यांना ऑनरेरियम म्हणून रु. १५१ ता. १५-४-१९४८ रोजी दिले.

ता. १३-८-४७ रोजी संस्थान कमिटीचे समाप्त डॉ. के. वी. सावे L. M. S. हे गुरुपर्दी लीन झाले. त्यांचा संस्थानशी ९ वर्ष संबंध होता. माजी चिटणीस श्रीयुत श. द. बलवळी शांनी सन १९४४ मध्ये रु. १५५१-१३-९ व सन १९४५ मध्ये रु. ३२७-१२-६ चा जो घोटाळा केला त्यावद्दल त्यांचेवरील रक्कम वसूल करून वेण्यास त्यांनी वरेच अम घेतले व त्या वेळी प्रत्येक समेस हजर असत. श्री. साईबाबा मृताच्या व्यात्यास शांति देवोत. (१९४४ व ४५ रिपोर्टमध्ये आहे.)

सन १९४७ चा आढावा तपासून झाला व बाहेर पडण्यापूर्वी संस्थानवर दुसरा आघात आला.

दूसरी श्रीयुत खुबीर भाऊर पुरंदरे हे ता. १२-४-१९४८ रोजी इहलोक सोहून साईपर्दी गेले. संस्थान स्कोम सन १९२२ मध्ये झाल्यापासून सन १९४५ पर्यंत संस्थान कमिटीचे ते सभापत झाले. व ता. ५-२-४६ पासून दूसरी होते. त्यांच्या मृत्युमुळे संस्थानचे नुकसान झाले आहे. त्यांची खास कामगिरी म्हणजे उत्सवांत व मुरुवारी (शिर्डीस असत्यास) पालखी व रथाच्या मिरवणुकीची व्यवस्था करणे व स्वतः पालखी उचलणे, रथ ओढणे वगैरे. श्री. साईबाबा मृताच्या व्यात्यास शांति देवो.

संस्थान कमिटीचे अध्यक्ष श्रीयुत गोविंद काशिनाथ गाडगील शांनी संस्थान नियम ३२ उल्लंघन करून ऑ. चिटणील यांस स्पेशिअल जनरल मिटिंग बोलावण्यास सांगितले (परिदीप व पहा. त्याच्यप्रमाणे अध्यक्षांनी त्याची नक्कल साई मुधा मद्रास सांत छापण्यास पाठविली व ती साईसुधेच्या डिसेंबरच्या अंकांत छापली गेली आहे.)

त्यावर आँ. चिटणीस हांनीं कल्याचिले कीं, जरी तुमच्या जोखमावर सभा बोलवण्यास संगतां तरी मला तशी सभा बोलवतां येणार नाहीं. प्रथम तुमचें पत्र मॅनेजिंग कमिटीच्या समेपुढे मांडले जाईल व मॅनेजिंग कमिटीची सभा डिसेंबर शेवटी बोलावतो. त्याप्रमाणे चिटणीस हांनीं ता, १४-१२-४७ रोजीं संस्थान कमिटीच्या समेचा अजेन्डा काढला. तो खालीलप्रमाणे—

॥ श्री साईबाबा प्रसन्न ॥

सूक्ष्मा पत्र ६।४७

श्री साईबाबा शिर्डी संस्थान कमिटीची सभा रविवार दिनांक २८-१२-४७ रोजीं सकाळी ९ वाजता शिर्डी येथे भरविष्यांत येईल तरी संस्थान कमिटीच्या सर्व सभासदांना समेत हजर राहण्याची विनंती आहे. समेपुढे निवारणारी कामे:—(१) मागील समेचीं टिपणी मंजूर करणे (टिपणी अध्यक्ष श्री. अप्पासाहेब गाडगील खांनीं मागितस्यावरून त्यांचेकडे पाठविली आहेत तीं परत आलीं नसल्यामुळे त्यांच्या प्रती टाईप करून पाठवितां आल्या नाहीत.) टिपणी प्रोसिडिंग बुकांत लिहिली आहेत तीं समेत वाचून दाखविलीं जातील. (२) अध्यक्षांवर डॉ. गण्डारांचा अविश्वासाचा ठाराव मांडला जाईल. (३) संस्थान चिटणीस यांना वेळेवेळीं नगरास पब्लिक ट्रस्ट रजिस्ट्रेशन अॅक्टच्या केसच्या बाबतीत जावें लागले त्याबद्दल त्यांचा जाण्या येण्याचा खर्च दिला आहे, परंतु त्यांना त्यांच्या वकिली व्यवसायाच्या बाबतीत झीज सोसावी लागली व संस्थान तरीं वकिली कामहि त्यांनीच कीले सबव त्यांना औंनररीयम देण्यांत यावा अशी श्री. वसंतराव गोरक्षकर यांची सूचना आहे. तिचा विचार करणे. (४) रा. पाटणकर वकील यांना श्री. बलवहाडी यांच्या केसबाबत गाडीभाड्यामुळे पैसे मंजूर करण्यांत आले होते, आता केसच्या निकाल संस्थान बाजूने लागला आहे. तरी त्यांना बक्षिसी म्हणून मार्गे ठरविल्याप्रमाणे रकम घावी अशी श्री. वसंतराव यांची सूचना आहे व भाडे देत होते तेही नाकारले तेहां त्यासंबंधी विचार करणे. (५) सं. खजिनदार यांची सूचना कीं, संथां संस्थान कमिटीच्या सभासदाला समेच्या वेळीं हजर राहण्याबद्दल गाडीभाडे म्हणून रु. ४० देण्यांत येतात ते केंमी करण्यात यावें; तिचा विचार करणे, (६) सं. खजिनदार व चिटणीस यांचे अंहवाल वाचून त्यावर विचार करणे. (८) अध्यक्ष श्री. अप्पासाहेब गाडगील यांचेकडून भक्तमंडळाची सभा जरूर व तांत्रीने बोलवण्याबाबतचा चिटणीस यांस आलेला पत्रव्यवहार याचून त्यावर विचार (९) श्री रामनवमी उल्लब्धासंबंधी विचार. (१०) दुष्टी वाढणासंबंधी नेमलेल्या पोट कमिटीबद्दल विचार (११) नियम दुरुस्ती करितां नेमलेल्या पोटकमिटीबद्दल विचार. (१२) मागील समेच्या वेळीं तहकूब ठेवलेलीं कामे. (१३) भक्तमंडळाचे अर्ज मंजूर करणे, (१४) अध्यक्षांचे परवानगीने पुढे येणारीं कामे.

५० नेताजी सुभाष रस्ता.

दि. १४-१२-४७ ठारीं.

सही श्री. बा. देव

सन्मान्य चिटणीस

श्री साईबाबा शिर्डी संस्थान

વરીલ અજેન્ડા અધ્યક્ષાંસ ગેલ્યાબરોવર તા. ૧૯-૧૨-૪૭ ચે કેસરીમથ્યે જાહિરત દિલી (પરિશિષ્ટ ક પહાવા.) વ સંસ્થાનચે કાંઈ સભાસદાંસ પોષકાડે પાઠવિલીં (મલાહી આલે હોતે) જ્યા સંસ્થાન સભાસદાસ કાડે આલી ખાંની તીવ્ર નિષેષ કરુન સમા ભરવું નયે મહણૂન ઉત્તરે પાઠવિલીં. મી સ્વતઃ તીવ્ર નિષેષ કરુન ત્યાંના વિનિતિ કેલી કી, વાપણ સંસ્થાન કમિટીચે સમેસ તા. ૨૮-૧૨-૪૭ રોજ્ઝા જસ્તર યાવે કારણ અપલ્યાવર અવિશ્વાસાચા ઠરાવ આહે.

ત્યાંચા નેહર્મીન્યા રિવાજાપ્રમાર્ગે હાવેલી મલા ઉત્તર પાઠવિલે નાઈ, પરંતુ ૨૩-૧૨-૧૯૪૭ રોજ્ઝા પુણ્યાચે રહિવાશી (પરપ્રાંતી મદ્રાસચે) સંસ્થાન સભાસદ શ્રી. બી. આર. રંગનાથમ્, યાસ બેઝન નગરાસ ગેલે વ રાવબહાડૂર નવલે વ રાવસાહેબ હૃપિકિસન આસરામ યાંચે માર્ફેત મે. સિંહાલ જજ સિનિયર ડિલ્હીજન અહુમદનગર યાંચે કોર્ટાંત તિબ્બીલ પ્રોસીજર કોઢચે કલમ ૧૨ ખાલીં દાવા માંડલા વ ત્યાંત ૧૧ પરિચ્છેદ દિલે આહેત ત્યાપૈકી પરિચ્છેદ ને. ૬ મથ્યે મહટલે આહે કીં, તા. ૨૮-૧૨-૪૭ રોજ્ઝા ભરણાંયા સમેસથ્યે અધ્યક્ષાવર અવિશ્વાસાચા ઠરાવ આહે. ત્યાચ્પ્રમાર્ગે સમેસથ્યે પૈશાચા દુરૂષ્યોગ હોળાર આહે તેવાં ત્યા દિવસાચી સંસ્થાનચી સમા ભરવું નયે થસા પ્રતિવાર્દીના મે. કોર્ટાંને મનાઈ હુક્કમ દાવા. તો મનાઈ હુક્કમ સર્વે પ્રતિવાર્દીકરિતાં પ્રતીવાર્દી નંબર ૧ વ ૨ યાંચેવર બજાવણ્યાચા હુક્કમ બહાવા. (પ્રતીવાર્દી ૧ હે સંસ્થેચે બ્યાં. ચિટણીસ વ નંબર ૨ હે સંસ્થેચે અધ્યક્ષ હોત) ત્યાપ્રમાર્ગે મે. જજસાહેબ ખાંની અર્જાપ્રમાર્ગે મનાઈ હુક્કમ દિલા વ મનાઈ હુક્કમ પ્રતીવાર્દી ૨ સંસ્થેચે અધ્યક્ષ ખાંની કોર્ટાંતચ બેલલ વ પ્રતિવાર્દી ૧ સે. ચિટણીસ ખાંચાવાવર તા. ૨૭-૧૨-૪૭ રોજ્ઝા શિર્ડી યેણે બજાવણ્યાત આલા, અર્જાંયા નકલ વ બંદી હુક્કમ સમેચા દિવશી પહાપ્યાસ મિલદીલ, શ્રી. બી. આર. રંગનાથમ્, ખાંની વરીલ અર્જાવાત અફિડેવીડ કેલે આહે.

મનાઈ હુક્કમ બેઝન અધ્યક્ષાંની તા. ૨૪-૧૨-૪૭ રોજ્ઝા પુણે યેશૂન કાંઈ કમિટીચા સભાસદાંસ તાગ પાઠવુને વિનિતી કેલી કીં, સમેસ જહુર હજર રાહુન પ્રોટેસ્ટ કરાવા. (હેતુ કીં જર કદાચિત કોણી આલેચ તર ત્યાંના તા. ૨૮-૧૨-૪૭ રોજ્ઝા ભરણાર સમેસ મનાઈ કેલેલા હુક્કમ દાખલાવયાચા હોતા.) પરંતુ ૨૫-૧૨-૪૭ ચે સમેસ સંસ્થાન સભાસદ ગેલેત નાઈ તેવાં મનાઈ હુક્કમાંયા કાઢન તેવલેલ્યા નકલ પ્રયોગ સભાસદાંચે નાંચે શિર્ડી યેણે પાઠવિલ્યા ત્યા ત્યાંના તા. ૨૮-૧૨-૪૭ રોજ્ઝા મિલાલ્યા ત્યામુંલે કોર્ટાંયા હુક્કમાસ માન દેઝન સમા ભરલી ગેલી નાઈ.

તા. ૧૯-૧૨-૪૭ ચી કેસરીચી જાહિરત વાચલ્યાવર બ્યા. ચિટણીસ ખાંની પુણે, સુંબદી વ મદ્રાસ વર્તમાનપત્રાંત ડિસ્ક્રેમર પ્રસિદ્ધ કેલા વ સ્વતઃ સમેસ હજર રાહુન નિષેષ વ્યક્ત કેલા ત્યાવર ત્યા દિવશી નિવડલેલે અધ્યક્ષ શ્રી. ગો. કા. ગમડગાંધી (સંસ્થાન કમિટીચે અધ્યક્ષ મહણૂન નને હે લક્ષ્યાત ઘેણ્યાસારલેં આહે) ખાંની સુલ બ્યાંડ કેલા વ સમા ચાલુ ટેવ્યુન સર્વ ઠરાવ પાસ કરુન બેલલે. પરંતુ અજેન્ડા કલમ ૭ પ્રમાર્ગ (પરિશિષ્ટ ક) એકાહી સંસ્થાન સભાસદાંમાં આપલા રાજીનામા પ્રાદાવિલ્ય નાઈ. સામુલે

ત્યાંચા અપેક્ષાંચા વિરસ જ્ઞાલેલા દિસત હોતા. (બ્યા. ચિટળીસ હે સમેતખેં કાચ ચાલ્યે આહે તે પહાણ્યાકરિતાં શૈવટપર્યાત તેથે ભસલે હોતે.)

રાબ્રહાદૂર એન્. વ્હી. નવલે, શ્રી. એમ. જી. બાગડે વ રાબસાહેબ હવિકિસમ આજારામ (હે તિન્હી ગૃહસ્થ સંસ્થેચે તહાંથાત સમાસદ આહેત વ મુંબઈ પ્રાંતીય અસ્ટ્ર અહ્મદનગરચે નામાંકિત રહ્યાદી આહેત) શાંની સિલ્વિલ પ્રોસીજર ૧૩ ખાલીં મે. કલેક્ટરસાહેબ અહ્મદનગર યાંજકડે સ્કીમ બદલ્યાબદી મંજુરીસાઠી અર્જ દિલ્ય હોતા. ત્યા અર્જાવરુન મે. કલેક્ટરસાહેબ શાંની સંસ્થાન કમિટી પુંઢે વિચારણ કેલી ત્યાવરુન સંસ્થાન કમિટીંત ઉહાપોહ હોઊન ત્યાચા જરાવ કૌરે શ્રી. સાંવંત શાંની દાચા વ નગર વૌરે ટિકાણી જાણ્યા યેણ્યાચા જો કાંઈ ખર્ચ બેઝીલ તો ખજિનદાર શાંની દાચા અસે ડરલે. ત્યાપ્રમાણે શ્રી. સાંવંત હે દોનદાં નગરાસ જાઊન આલે વ મંતર તા. ૩૦-૩૨-૪૬ રોજી સંસ્થાન તર્ફે સ્ટેટમેન્ટ દેઊન આલે.

કાંઈ દિવસાંની ચૌકશી કેલ્યાનંતર અસે સમજલે કોઈ મે. કલેક્ટરસાહેબ શાંની અર્જદારાંના ત્યાંચા અર્જાપ્રમાણે મંજુરી દિલી આહે તેથાં સંસ્થાન કમિટીને ટરાવિલે કોઈ જર સંસ્થાન કમિટીએ દાવા કરણ્યાંત આલા તર બધાવયાચે કામ ચાંગળે તરુણ બકિલા-માર્ફત મેસરુસ ગો. કા. ગાડગળીં વ. ના. ગોરક્ષકર, શ્રી. ના. ખારકર, ના. આ. સાંવંત વ બ્યા. ચિટળીસ, શ્રી. દેવ શાંની પહાડેં વ જરૂરીપ્રમાણે જો કાંઈ ખર્ચ બેઝીલ તો ઓં. ખજિનદાર શાંની દેત જાચા મે. કલેક્ટરસાહેબ શાંની મંજુરી દેઊન બેચ માછિને જાલે તરી દાવા દિલા નબ્બતા, તો તા. ૨૩-૩૨-૪૭ રોજી અર્જ દિલ્ય હે વર નમૂદ બાહેચ વ ત્યાંત આણલી પરિચ્છેદ દ્વારા નમૂદ કરુન સમાર્દીચા હુક્મ આણ્ણું તી સમસ બંદ કેલી. સમેચ્યા અજેન્ડામચ્યે ક. ૩ વ ૪ પ્રમાણે ખર્ચ ફક્ત ૩૦૦ શેંચા અંત હોતા વ કેલા પાહિંજે હોતા હે અધ્યક્ષ મહારાજ યાંસ માહિત હોતેચ. ત્યાચપ્રમાણે અવિશ્વાચા ટરાવ કશકારિતાં આણલા હેઠી ત્યાંના માહિત હોતે. આત્માં અધ્યક્ષપદ સોડાવેં લાગણાર તેથાં પરછસ્ટે કામ કરવુન ઘેતલે.

પુનઃ તા. ૭-૩-૪૮ રોજી શિર્ડી યેથે સમા બોલાબલેલી હોતી. ત્યાહિ સમેસ મનાઇ હુક્મ આણલા ત્યામુલે તીહી સમા કોર્ટાંચા હુક્માલા માન દેઊન ભરવિતાં આલી નાઈ. દોન્હી સમેસુલે સંસ્થાનચે રૂ. ૪૦૦ ચે નુકસાન જાલે આહે.

તિસરી સમા તા. ૧૧-૩-૪૮ રોજી મુંબઈ સાન્તાક્રૂસ યેથે ભરવિષ્યાંત આલી હોતી ત્યાબેની માત્ર મનાઈ હુક્મ કાઢલા નાઈ (ત્યા સમેસ ગાડીમાંડે રૂ. ૧૨૦ ખર્ચ જાલા.) ત્યા સમેચ્યા અજેન્ડાવર અવિશ્વાસાચા ટરાવ માંડલા નબ્બતા હે વિશે આહે.

તા. ૨૫-૩-૪૮ સંસ્થાન માર્ફત રામનવમી ઉત્સવાંચા નિમંત્રણ પત્રિકા સ્થાનતર્ફે બ્યા. ચિટળીસ શાંચે સહીને ભક્તમંડળાંના પાઠવિષ્યાંત આલ્યા હોલ્યા ત્યામુલે અધ્યક્ષાંની એપ્રિલ ૧૯૪૮ સાંસુધા (મદ્રાસ) મર્યાદે લિહિલે આહે કી, “તી નિમંત્રણ પત્રિકા અનધિકૃત આહે. હા ઉત્સવ શ્રી દાસગણુ મહારાજ યાંચા કંદેતલા આહે. હ્યા નિમંત્રણ પત્રિકેસ કાઢીઇતકીહી કિંમત દેઊં નકા. ત્યાચપ્રમાણે સંસ્થેકેડે

अगर मैनेजरकडे रामनवमी उत्सवाचे पैसे पाठवून नये. अधिकारयुक्त निमंत्रण पत्रिका श्रीदासगणूमहाराज शांचे सहीच्या लक्षकरच बाहेर पडतील.” (श्री. गो. का. गाडगील हे शिर्डी संस्थानमध्ये १९२६ सांत त्यावेळी एक गट होता त्यांच्या प्रश्नांने ऑ. चिटणीस म्हणून कै. काकासाहेब दीक्षित यांच्या जागी नेमले गेले. त्यापूर्वी कठींच श्रीसाईबाबांचा परिचय नव्हता. सन १९२६ पासून आजपर्यंत संस्थान कमिटीवर आहेत व अव्यक्त म्हणून सन १९२६ पासून आहेत. त्यांना निदान सन १९२६ पासून १९४७ पर्यंत संस्थानचे सभेची माहिती आहे व ह. भ. दासगणूमहाराज यांजकडे वेळोवेळी उत्सवाचे मैनेजमेन्ट संस्थान कमिटी देत होती. त्याशिवाय सबू कमिटीस काय काय अधिकार दिले आहेत तेही त्यांच्या स्मरणशक्तीतून अजून गेलेले नाहीत. नगर येथे चालू असलेल्या दाव्यांत याचाहि समावेश करण्यांत आला आहे तेव्हां जास्त न लिहिणे वरें. (संस्थानचे निमंत्रण कायदेशीर आहे.)

नगर येथील चालू असलेल्या दाव्यांत श्री. गो. का. गाडगील हे नं. २ प्रतीवादी असतांना व स्वतः कमिटीचे अव्यक्त म्हणून घेत असतांना श्रीरामनवमीच्या उत्सवाचाचत स्वतः गोंधळ उत्पन्न करून व त्या गोंधळाचे निमित्त करून संस्थान मिळकतीची व्यवस्था रिसिव्हर नेमून करावी व संस्थान कमिटीचा कारभार बंद करावा अशी मागणी ता. २-४-४८ रोजी केली, व त्यामुळे संस्थान कमिटीचा पक्ष अत्यंत न्याय असूनही दुर्देवाने कोटीने रिसिव्हरची नेमणूक केली व त्यामुळे संस्थान कमिटीत त्या हुक्माचिरुद्ध अपील करणे अत्यंत जलर झाले तें संस्थान कमिटीतकै नगर येथील जिल्हा न्यायाधिकाऱ्यांच्या कोटीत दाखल करण्यांत आले, अपील अजून चालू आहे. त्या कोटीने फक्त श्रीरामनवमीच्या उत्सवासंबंधाने व्यवस्था करावी करण्यात आवी खाबहल हुक्म दिला व बाकीचा खालच्या कोटीचा हुक्म सध्यां तहकूम केला आहे.

ता. १५-४-४८ ही अपीलची तारीख होती त्यावेळी ऑ. चिटणीस यांच्या पूज्य मातोश्री अंतःकाळाच्या दार्सन असल्यामुळे नगरास जाऱ्ये अशाकाय होते तरी सुदूरा संस्थेचे अति निकडीचे काम असल्यामुळे त्यांनी आपल्या मातोश्रीकडून नगरास जाण्याकरितां निरोप मांगितला व मातोश्रीनी आनंदाने जाण्याची परवानगी दिली व सांगितले की, काम फक्ते करून लेवकर यावे, त्याप्रमाणे चिटणीस ता. १४-४-४८ सुर्वईहुन नगरास गेले व ता. १५-४-४८ रोजी त्यांच्या मातोश्रीची तब्बेत एकदम विष्वडल्यामुळे त्यांना तार करून बोलावून व्याणावें लागले, ता. १५-४-४८ ला वरील प्रमाणे कोटीचा निकाल झाला. तार मिळाल्यामुळे रामनवमी उत्सव असतां शिर्डीहून परत येवे लागले. दोन दिवस मुलांकडून सेत्रा करून घेतली व ता. २०-४-४८ रोजी सांवेकाळी त्या श्री. साईचरणी विलीन शाळ्या त्या वेळी मी स्वतः तेथे हजर होतो. चिटणीसांच्या मातोश्री श्रीमंत जानकीबाई ह्या कै. बालासाहेब देव विश्वस्त शिर्डी संस्थान शांच्या पत्ती. त्यांचीही श्री साईबाबांवर श्रद्धा होती. त्या तहाह्यात सभासंद होत्या. मृताचे आत्मास साईबाबा शांत देवोत.

ता. १९-१२-४७ केसरीमध्ये जी नोटीस दिली वाहे (परिशिष्ट क) त्यांत महाराजे आहे की, चिटणीस कळवितात की, त्यांच्याकळून या नोटीसा निघूं शकत नाहीत. (परंतु चिटणीसांनी कारणे दिली ती नमूद केली नाहीत) त्याप्रमाणे भक्तमंडळाच्या सभासदांचे पत्रासह नांवांचे रजिस्टर तयार नाही. हे विधान सभासदांची दिशाखूल करण्याकरितां लिहिले आहे.

परिशिष्ट क मध्ये लिहिलेल्या काही मुद्द्यावर थोडा खुलासा—

(१) नियम ६ व १३ हे नियम करण्याचे कारण की हे संस्थान मुंबई प्रांतात आहे. चालककी मुंबई प्रांतातले आहेत.

मुंबई प्रांतावाहेरील लोक शिर्डीस येऊ लागले व त्यांनी स्वतः सांगितले की, आम्हांला सभासद करून घ्यावे. आम्ही संस्थान कमिटीच्या कारभारात कोणत्याही तहेने इक मागणार नाही, फक्त आम्हांस सर्व उत्सवाचा प्रसाद यावा. हा त्यांच्या विनंतीस मान देऊन त्यांना भक्तमंडळाचे सभासद करून वेतले व सन १९४१ मध्ये नियमाची दुरुस्ती करून अर्जीवर खास कोठल्या प्रांतात राहणारे ते लिहिण्याकरितां कॉर्मस व नियम बुके तयार केली. केलेले नियम दुरुस्ती करण्याकरितां फक्त आपली दोघांचीच कमिटी नेमली होती. श्रीयुत गाडगीळ व मी. (स्कीममध्ये नियम मंजूर करण्याचा अधिकार कमिटीस दिलेला आहे.) त्यापूर्वी वेळेवेळी केलेले नियम प्रोसिडिंग्ज पुस्तकात आहेत.

परिशिष्ट क विषय २, संस्थान कमिटीने सब कमिटी नेमली होती त्यांत श्री. गो. का. गाडगीळ, श्री. ना. वा. सावंत, व्ही. ए. कामत व श्री. द. द. रासने छांचा रिपोर्ट आल्यानंतर विजेचे यंत्र घेणे किंवा नाही हे ठरवावयाचे होते. परंतु श्री. गाडगीळ खांनी वाहेरच्यावाहेर एक सौदा केला व ता. २६-३-४७ रोजी व्हा. चिटणीस यांस पक्का पत्रांने कळविले, रुपये १००० एक हजार विसार देण्याकरितां तांतडीने ड्राफ्टने पाठवा. हे पत्र चिटणीस खांनी मजकूरे पाठविले लावर मी चिटणीस यांस कळविले की, ड्राफ्ट देतां वेणार नाही व त्याप्रमाणे त्यांनी श्रीयुत गाडगीळ यांस कळविले. परंतु गाडगीळ खांनी स्वतःचा हट सोडला नाही व वरच्यावर ड्रफ्ट मागतच होते. शेवटी से ता. १२-३-४७ रोजी मुंबईस आले व मला टेलिफोनने कळविले की, विजेचे यंत्र वेण्यासंबंधी बोलावयाचे आहे. तेव्हां त्या दिवशी संध्याकाळी ४ वाजतां माझ्या घेणे संस्थान कमिटीचे काही सभासद येतील तर त्यास बोलावावे; त्याप्रमाणे माझ्या घरी श्री. गाडगीळ, श्री. सावंत, श्री. वैद्य, श्री. कामत, व डॉ. गवहाणकर मंडळी इजर राहिली. त्यावेळी त्यांनी रुपये एक हजारची मागणी केली व विसार पावती दाखविली तीवर श्रीयुत गो. का. गाडगीळ बॉरिस्टर प्रेसिडेन्ट शिर्डी संस्थान असे होते. ही पावती पाहिल्यावर मी एकदम रागाने विचारले की, तुम्हांला अधिकार कोणी दिला. उदां मी वर्तमानप्रकार देतो. (हा वेळी त्यांचा नोकर सीताराम बाबाजी वरोवर होता त्याचे भान मला मुळांच राहिले नव्हते.) त्याबरोबर त्यांनी विसार पावती खिशांत घातली व

सीताराम यांस हांक मारून जाप्याय निघाले. तेव्हां मी त्यांना हात घरून बसविले व सांगितले की, हा तत्त्वाचा प्रश्न आहे. उद्यां जर संस्थानवर किंयाद केली तर जोखमदार कोण, त्यावर ते म्हणाले की, विसारने रुपये मी दिले आहेत ते माझे जातील. नंतर चहा झाल्यावर सर्व मंडळी गेली.

आतां विषय ५, संस्थान नोकर सीताराम बाबाजी हा श्री. गो. का. गाडगील झांचा जुना नोकर त्यांनीच संस्थानमध्ये नोकरीस टेबण्याची भलामण केली व संस्थान कमिटीने कांग काढले हें माहित असतां व त्याच्याजबून वकिलामार्फत संस्थानवर नोटीसही खालगली तरी हा प्रश्न उपस्थित केला आहे. विषय २ व ५ संस्थान कमिटीने वेळोवेळी नामंजूर केले आहेत.

* * * *

आढाव्यांत रु. ४३०० देणगी दाखविली आहे त्यापैकी नगर व मद्रास प्रत्येकी रु. २०००, हे गेल्या सालचे रिपोर्टीत आहेत त्याशिवाय रामदास आगवोट बुडाली त्यांत मृत्यु पावलेस्या लोकांच्या कुटुंबीयांना मदत म्हणून मुंबईचे मेयर साहेब हांचे हस्ते पाठविले.

शिर्डी येथील शाळेकरितां एक वर्षांच्या अटीने चाचडीतील खोल्या बिनभाड्याने दिस्या आहेत.

शिर्डी येथे औषधाचीही व्यवस्था कांहीं प्रमाणांत केली आहे.

साल अखेर इमासत फंडाकरितां ६४१०-७-५ आली आहे. भक्तांना राहाय्याची फार गैरसोय होते. त्याच्यामाणे संस्थान नोकर यांस रहाय्याकरितां इमासत बांधण्यासाठी कोठीच्या शिलकेतून रु. ५०,००० पर्यंत खर्च करण्याचे ठरविले आहे.

सभामंडपाची शिल्हक मागील १०००० व साल अखेर रु. २८२-८-० इमिलून १०२८२-८-० आहे व सभामंडपाचीं सुरवात झाली कीं रासनेवंधूर्नी आपल्या पूज्य वडिलांच्या नावें (कै. दामुअणा) रु. ६००० पर्यंत देण्याचे ठरविले आहे. वरील रक्कम घरून रु. ३००० पर्यंत सभामंडप बांधण्याचे ठरविले आहे. संस्थान कमिटीने वरील रक्कम शिलकेतून ध्यावी मात्र कायम फॅडास मुळांच झात लावावयाचा नाही.

हा रिपोर्टीवरून दिसून येईल कीं, दिवसे दिवस संस्थानची कशी भरभराट होत आहे व कांहीं बाबतीत लोकांकडून कशा रीतीने अडथळा होऊन संस्थेचा पैसा निरशक खर्च करणे भाग पडत आहे, अजेन्डावर प्रश्न आहेत ते मुंबई प्रांतीय असून तेथेलेच रहणारे लोकांचा आहे; तेव्हां सभासदांनी जरूर समेस हजर रहावें व प्रत्येकाने आपले मत व्यक्त करावें.

श्री साईबाबांनी भक्तांचे व त्यांच्या मुलांबालांचे रक्षण करावें. आज पावेतो कांहीं चुका कळत अगर न कळत झाल्या असतील त्यांची माझी करून हा आपल्या सेवेकृत्याकडून सेवा करून व्यावी अशी श्रीसाईचरणी मी विनंती करितो.

आपला नम्र,

सांताकुश ता. ११-४-४८.

व. ना. गोरक्षकर (मै. द्रष्टी)

श्री साईबाबा शिर्डी संस्थान
ता. १ जानेवारी १९४७ ते ३१ डिसेंबर १९४७

जमा

मागलि सालची शिल्क

३ C/o टके सरकारी रोपे दर्शनी

	किमत	१८४२००	१६६८९९-१४-६
मराठा प्रॉविडेन्ट फंड २ शेअर्स	१००	१००—०—०	
ने. सेविंग्ज बॉन्ड १	१००	<u>१००—०—०</u>	१६७०९९-१४-६
इंप्रिविल बैंक चालू			
खाती	५७९७१-४-२		
इंप्रिविल बैंक सेविंग्ज			
खाती	१०९८५-२-४		
पोष्ट सेविंग्ज खाती	१०११९-९-०		७९०७५-६५-६
रोकड शिल्क खजिनदार			
हाती	११६-९-३		
,, चिटणीस हाती	१००—०-०		
,, कोटी कारभारी हाती	<u>८०४-६-०</u>		१०१९-१५-६
उत्पन्न कोठी खाती (नैवेद्य			
भोजन वौरे)	६५७२७-०-९	६५७२७-०-९	
पेटीमध्ये	७४५५-१५-०	<u>७४५५-१५-०</u>	७३१८२-१५-९
कायम फंड	१७२०३-७-३		
इमारत फंड	६४१०-७-६		
सभा मंडप फंड	२८२-८-०		
उत्सव फंड	३४७०-१-९	२७३६६-८-६	२७३६६-८-६
पुस्तक विक्री	<u>२५०७-१-६</u>		
कापड भांडी वैग्रे विक्री			
(लिलांव)	१८२८-१०-०	४३३५-११-६	
घर भांडे		<u>१३४-०-०</u>	४४६९-११-६
व्याज रोख्यावरील	५४६७-९-०		
,, सेविंग्ज बैंक	२७३-३-०		
,, डिविडेन्ट	५-०-०		
जमा अँडव्हान्स			
	६७४५-६२-०	६७४५-१२-०	
	१५००-०-०	<u>१५००-०-०</u>	
			३५९४६०-१२-११

संस्थानची स्थावर मिळकत सुमारे

१०८००० रुपये आहे. जंगम मिळकत

२६५०० रु. आले व कोटीकडे माल सुमारे

७१८ रुपयांचा आहे.

सही जे. के. परशुराम आणि कंपनी

रजिस्टर्ड आकाउंटन्ट.

शिर्डी ता. ७-३-१९४८

ट्रस्टीज

सही व. ना. गोरक्षकर

,, वा. ता. कोते (पाटील)

,, ना. आ. सावंत

तालुका कोथरगांव जि. अहमदनगर

जमा-खर्चाचा तस्ता.

खर्च				
कोठीकडे (अमरकल्य, भोजन, १४८९८—२-६ रोपनार्द्ध नैवेद्य वैरै) } १०७८—२-६				
उत्सव श्रीरामनवमी श्री गुरुपौर्णिमा, पुण्यतिथी वैरै } ५७१०—५-३	२१६८६—१०-३			
श्रीसार्वत्रिवासठी लॉक्स ५०३—२-६				
मुण्डी धांस भाषांतरकरितां २९५—०-०	७५८—२-६	२२४४४—१२—९		
पोष्टेज ८५३—२-३				
ब्लॉक चार्जिस ५९०—०-०	१४४३—२-३			
वॉफिस खर्च ६८५६—१२—९				
स्टेशनरी व प्रिंटिंग ७९६—७-९				
प्रवास खर्च समासदांचा २३४७—४-३				
किरकोळ ४०१—२-६	१०४०१—११-३	११४४—१३—६		
लॅंडीबाग ११६६—७-९				
देणगी ४३००—०-०				
करपट्टी १०९—९-६				
इमारत दुरुस्ती १७२७—२-९				
नवीन इमारत बांधकाम ४६७९६—९-०				
विहीर ९००—०-०	४९४२३—११-९			
मांडी खोरेदी ११७६—८-६				
फर्निचर घड्याळ ४७४—१२-६	२४५१—४-०	५१८७४—१५—९		
वॉडिटर यास वॉनररीयम १९४६ चे १५०—०-०				
कोट कायदा खर्च १८३—१५-६	३३३—१५-६	३३३—१५—६		
अंडेव्हास्टेस प्रिंटिंग प्रेस ५६००—०-०				
साईचरिंग ५००—०-०	७०००—०-०	७०००—०-०		
इमारत ३४				
शिल्क सरकारी रोले ३४				
C/o टके २१४२००—०-०	१९७१८१—२-५			
म. प्रा. फंड २ शोअर्स १००—०-०	१००—०-०			
फी. इ. ट. बॉन्ड १००—०-०	१००—०-०	१००—०-०	१९७३८१—२-५	
ई. बै. चालू खाती ३५३७४—१२-८				
पोष्ट से. बै. खाती १०२६९—९-०				
ई. बै. के. से. नि. हि. खाती १००३७—६-०				
,, „ से. खाती ६०७०—१५-४	६१७५२—११-०	६१७५२—११—०		
संस्थान कारभारी झाती १०४९—८-३				
सं. खाजिनदार हाती (सुवर्दी) २०७—१२-६	१२५६—४-९			

ओ. विटणीस—
सही—श्रीपाद बाळकुम्हा देव

सही-

In the Presidency Magistrate's 22nd Court, Esplanade Bombay.

Case No. 3202/P of 1947.

King Emperor.....Complainant.

v/s

Shankar Dattatraya Balawalli.....Accused.

Charges :-Under Section 406 I. P. C.

Accused pleads not guilty.

JUDGMENT

The accused is charged under section 406 I. P. C. in that he between the 1st of February 1946 and 24th of February 1946 did commit Criminal Breach of Trust in respect of a sum of Rs. 495/- cash belonging to the Fund of Shri Sai-Baba of Shirdi in the capacity of an Honorary Secretary of the Shri Sai Baba Saunthan. The accused has pleaded not guilty.

The facts of the case are as follows:—

Sai Baba Saunthan is a trust managing the Shrine and properties of Shri Sai Baba of Shirdi—a great Saint having a great following. The office of the "Saunthan" is situated at Santa Cruz and offerings in the shape of money are directed to that place from several parts of India. Patron-ship fees are Rs. 500/- and there is also a building Fund for which donations are offered and received. These are the only two funds with which we are concerned in this case.

Prior to January 1946 the accused used to work at the Santa Cruz office as a treasurer and secretary. From 1946 the Complainant Vithoba Annappa Kamat became the treasurer and accused remained as a secretary only. As both the Complainant and the accused are deciples of the Saint they used to go to Shirdi where the Shrine is situated and became acquainted with each other.

In January 1946 the complainant Kamat was residing at Matunga in Bombay and working in Messrs. Anand and Co., Hornby Road, Bombay. The accused was residing at Vankola in Santa Cruz. As money orders and other donations used to be addressed to the Santa Cruz office of the Saunthan the treasurer, the complainant found it inconvenient to go to Santa Cruz often. The accused therefore suggested that the complainant should authorise him to receive the monies and that the complainant should sign the receipts. The complainant consented to this arrangement. Sometimes, complainant gave some blank receipt forms signed by him to the accused.

One Mrs. Indirabai Natrajan of Madras sent from Madras on 24-1-46 a sum of Rs. 1000/- in cash by Insured Post, addressed to the Treasurer of the Sai Baba Saunsthan—Rs .500/- as a donation towards the Building Fund and Rs. 500/- as Patronship fee to become a patron. In due course she received two receipts Ex A. and Ex. I each for a sum of 500/-, Ex. A-I is the duplicate of Ex. A the amount paid for the Building Fund and Ex. C. is the duplicate of Ex. I, the amount paid for the patronship fee. We are concerned in this case with Ex. A and A-I directly. These receipts and duplicates are dated 24-2-46.

As witness Kamat was not able to attend to his duties as a treasurer; he on 12-3-46 tendered his resignation to the Managing Trustee Mr. Gorakshekar who asked him to submit all the accounts. Thereupon witness Kamat contacted the accused on 16-3-46 and as some accounts had remained to be written up, witness Kamat wrote them as the accused dictated them and without checking the entries with the receipt book. The accounts were written up upto 24-2-46. On 13-3-47 there was a meeting of the Sub-committee of the Saunsthan at which the accused produced the account book as also a sum of Rs. 2000/- which the meeting took charge of. The Committee without accepting the resignation of witness Kamat relieved him of his duties. The Committee promised that they would go through the accounts and pending that work would not accept the resignation of Witness Kamat. In April 1946 Witness Kamat left for his native place and returned to Bombay in May 1946. While Mr. Kamat was away on leave a meeting of the Managing Committee took place and Mrs. Natrajan was accepted as a patron, but as her application form for patronship had not been found a letter and a patronship form Ex. L had been forwarded to her and received back duly filled in, and from the correspondence (Ex. J, K, L M N, Ex. O, & P.) it had been found that though the lady had sent Rs. 1000/- (500/- being the donation to the Building Fund and Rs. 500/- being the patronship fee and though she had been sent two receipts of Rs. 500/- each (Ex. A and I) still in the duplicate of the receipt of Ex. A only Rs. 5/- had been shown to have been received; that duplicate being Ex. A-I. When therefore Mr. Kamat returned from his leave, the Managing Trustee witness Gorakshekar brought these facts to his notice. Mr. Kamat therefore contacted the accused in whose hand-writing the body of Ex. A-I was and asked him to attend

the next meeting which was to take place on 26-6-46. On 26-6-46 the accused attended the meeting and gave his explanation about the discrepancy between Ex. A and A-1 and that explanation in writing is Ex. B. This is the explanation that the accused has given about the appearance of figure "5" instead of figure "500" in the duplicate Ex. A-1. He says "When I detected that the duplicate was blank I filled it up thinking that it was for Rs. 5/-....." "That was done by mistake and I am prepared to pay the amount back to the Saunthan through you" ..... and it ends "now the balance with me is 118-15-9." In pursuance of this writing Ex. B. the accused on 28-5-46 took Mr. Kamat to his vault in the Central Bank of India and took out Rs. 495, 120 and handed the amount to Mr. Kamat. Mr. Kamat handed it over to the Managing Trustee on the same day. There after at the instance of the Trustee and for the satisfaction of the other devotees and for clearing up his own character Mr. Kamat lodged this complaint with the police and the accused was arrested.

For the prosecution the following witnesses have been examined—(1) the complainant Vithoba Anant Kamat, (2) the Managing Trustee, Vasantrao Narayan Gorakshakar, (3) Rajaram Govind Konkane, Judicial Clerk of the Court through whom the evidence of Mrs. Natrajan, later on commission used by the court, was put in (Ex. F to Ex. P), (4) S. I. Dhom who made the enquiry, (5) Anand Trimbak Phanje, the Hand-writing expert.

The defence of the accused is as follows:—that for some reason the Managing Trustee Mr. Gorekeshakar was antagonist i. e. to him when he was appointed as a secretary in 1921 and he had made attempts to get accused dimissed but failed in the first two attempts one in December 1945 and second in January 1946. When he made a third similar attempt in February 1946, at the instance of the Committee the accused resigned. (2) That it was not his duty to preceive the amount received as donations and that it was the duty of the treasurer Mr. Kamat to do so, but that as Kamat found it inconvenient he went to the Post Office and made an arrangement whereby the accused began to receive the postal letters, parcels and amounts etc. at the request of Mr. Kamat. (3) that he used to keep these amounts in his safe deposit vault and after accounts were adjusted with Mr. Kamat used to hand them over to him. (4) that as regards Ex. A-1 and the amount of Rs. 500/- the following thing happened. (to quote his own words) "Mr. Kamat went on leave owing to ill health and I was trying to adjust the

amounts. While I was adjusting the amount I come across Receipt No 916 duplicate (Ex. A-I). I found that the duplicate completely illegible except the date and the signature of Mr. Kamat. On examining the duplicate I discovered that the receipt must have been made without carbon. On close examination I could decipher the name and figure 5 only from the impression on the paper of the duplicate. I accordingly wrote down the name and the figure on the duplicate. After completing the accounts I discovered that the balance in the Safe Deposit Vault was more by about Rs. 600/- and odd. Mr. Kamat returned from leave in June 1946. I saw him and informed him about the excess and handed over the same to him without any adjustments."

The following are the common grounds in the case— (1) That though witness Kamat was the cashier and as such the only person authorised and entitled to receive monies still by an arrangement between Mr. Kamat and the accused, accused used to receive the same from the Post Office for and on behalf of Mr. Kamat sums belonging to the Saunthan. (2) That in this way the accused did receive the sum of Rs. 1000/- from the Post Office sent by Mrs. Natrajan on 24-1-46. (3) That the receipt Ex. A and the duplicate Ex A-I are in the hand writing of the accused, the signature only being that of Mr. Kamat. (4) That the original receipts Exs. A and I were sent by the accused to Mrs. Natrajan and were received by her in Madras. (5) That till Mr. Kamat returned in June 1946 the amount of Rs. 495/- and another amount of Rs. 119/- had remained with the accused and were handed over by him to Kamat after his return and accused took it from the Safe Deposit Vault and gave it to Mr. Kamat on 28-6-46. (6) That the accused gave Ex. B voluntarily as an explanation to the Managing committee.

Only two points arise therefore for consideration in the case, viz. (1) For the purpose of Section 406 I. P. C. was the accused trustee in respect of the sums (including the sum of Rs. 495/- the subject matter of the case,) which he admittedly received for and on behalf of the treasurer Mr. Kamat for his convenience?

(2) Did the sum of Rs. 495/- (that of the consideration of the receipt Ex. A) remained with the accused in his vault through an honest mistake till 28-6-47 or was it the result of criminal misappropriation of the amount by the accused?

Now the terms of Section 405 I. P. C. are very wide. It applies to one who is any manner entrusted with property or Dominion

over property. The Section does not even require that the trust should be in furtherance or any lawful object. The Indian Trust Act (Sec. 3) defines a trust as an "obligation annexed to the ownership of property and arising out of confidence reposed in or accepted by the owner or disclosed and accepted by him for the benefit of another or another and the owner." The terms used in the definition are very wide and include trustees of all kinds. That is those who are not only by reason of some employment for which they receive remuneration but by reason of some trust constituted by express deed or even by mere implication of law though the office may be gratuitous. The accused in this case though not the treasurer was a secretary of the Sansthan in question had agreed to receive and did receive the amounts though it was at the request of Mr. Kamat and for the convenience of Mr. Kamat. He knew that the sums that he was receiving were received for the benefit of Sansthan and were neither his nor Mr. Kamat's property. In my opinion therefore he becomes a trustee in respect of these sums within the meaning of that term in Section 405 I. P. C.

As regards the 2nd point raised above I have come to the conclusion that accused intended to misappropriate the sum of Rs. 495/- part of the consideration of Ex. A, and did misappropriate it and disgorged it and paid it back to the Saunsthan when he found that his fraud had been detected. My reasons for coming to this conclusion are these—

(a) In the explanation Ex. B on 26-6-46 he promises the return of the amount of Rs. 495/- but does not state that the amount was with him in the Safe Deposit Vault at the Central Bank. He even states at the end of that explanation that "Now the balance with me is Rs. 119-15-6." If he knew by that time, as his whole statement leads to show that he had a balance of more than Rs. 600/- in the Central Bank Vault how is it then that he fails to mention the fact in his explanation ?

(b) Look at Ex. A-I, the duplicate of Ex. A. He admits that he filled it in having found it to be blank while adjusting the accounts. But in that case where was the necessity for him to use a carbon to fill in the blanks. Accused is a man of some experience and also an aged one. If he was honest he could as well have kept it blank and brought it to the notice of the management, or else he could have filled it in ordinary pencil. The use of carbon was absolutely for the purpose of woodwinking and leading anybody

into the belief that the original and the duplicate were made at the same time. The use of carbon was for concealment of the fact that the duplicate was not made out subsequently as it has actually been done, and a trick to make believe that the original and the carbon were made at the same time. There was no necessity for the accused, if he were honest to forge Ex. A-I as he has undoubtedly done. That is the work of a criminal mind.

(c) This was a donation of Rs. 1000/- a large amount sent by a lady from Madras. As the book of the institution shows, such donations are not received every now and then, and are rare. That would be a landmark in the life of such an institution, and every member of the management once he is keen about it would remember for a long time. The name "Mrs. Indira Natrajan", the date at the top: were admittedly there in Ex. A-I, when the accused says, he put a carbon and filled in the other particulars. Can the accused, who was a secretary and who had received such a large sum, be believed when he wants to state that he had forgotton what amount he had received and for what purpose and immediately put in figure '5' in Ex. A-I. I find it very difficult to believe this explanation about Ex. A-I which the accused has given,

(d) If we study carefully Ex. A, Ex. B. A-I and the photographic enlargement Ex. A-3 there are sufficient number of indications to show that there had been a deliberate attempt on the part of the accused to conceal the fact of Rs. 500/- as having been received from Mrs. Natrajan as consideration for Ex. A-I and a deliberate attempt to lead one to believe that only Rs. 5/- has been received by Ex. A-I. There is a clear erasure about the figure '5' in carbon and also at the place where the sum is mentioned in words. The erasure would clearly indicate that a figure other than figure '5' was there, and that figure had been erased.

(e) The accused promised to pay back the monies Rs. 495/- in Ex. B on 26-6-46. He takes Kamat to the vault on 27-6-46 at a time when he ought to have known that the vault would be closed. It is only on 28-6-46 that Kamat and he go to the vault and he takes out Rs. 496 + 119 and odd and hands over the monies to Kamat. It is clear there after having admitted by Ex. B on 26-6-46 that he had misappropriated the sum of Rs. 495/- and the accused wanted to make out that the sum of Rs. 495/- had remained in the vault by mistake. Therefore having put the money back on 26-6-46 later on went with Kamat to the vault on 27-6-46. But the trick of the accused is

exposed not only by Ex. B but also by the internal evidence appearing in Ex A-I — the duplicate.

(f) It is quite true that the managing Trustee Mr. Gorakshekhar did not take kindly to the accused, but the mud that is sought to be flung, in the written statement of the accused, in cross examination of him does not stick at him. He appears to me to be an honest old man of 70 who hates all dishonesty being a man of very religious temper, managing the affairs of a great saint with all devotion. I believe his evidence. His interest in the case is only to safeguard the interst of the institution.

(g) It is quite true that though the monies had been made good still the matter was brought to court. It appears to me that Mr. Gorakshekhar and Mr. Kamat had to do it to clear themselves of any blame and as they were concerned with a Charitable Institution I do not think that they can be blamed for bringing the matter to a court of law. They appear to have done just the right thing.

In the result therefore for the reasons above stated I find the accused guilty under Section 406 I. P. C. and convict him. As however he had made good the amount and as this case had been hanging on his head for some time and as nothing is known against him considering all the facts I think a sentence of 1 day S. I. would meet the ends of justice in the case. I therefore sentence the accused in the case to 1 day's S. I.

Bail bond cancelled

Exhibits to the parties producing them after a period of one month.

Sd/ V.K. Muranjan
11-12-47.

Seal of
Presidency Magistrate's Court
Bombay

True Copy
Sd/
Presidency Magistrate,
22nd Court, Esplanade,
Bombay.

Applied for on : 13-12-47

Ready on : 20-1-48

Delivered on : 23-1-48

॥ श्री साई प्रसन्न ॥

श्री साईबाबा संस्थान शिरडी

श्री साईबाबा संस्थान भक्तमंडळाची २७ वी तहकुब वार्षिक सभा दि. ५ जून १९४९ रविवार रोजीं दुपारीं ४ वाजतां, पाठरे प्रभु चैरिटीज, सुरेश विडल मेमोरियल हॉल, ठाकुरद्वार, मुंबई येथे, संस्थान कमिटीचे अध्यक्ष श्री. पी. के. सावंत यांच्या अध्यक्षतेखालीं भरली होती. त्यावेळीं खालील ठराव मंजूर करण्यात आले:—

ठ. नं. १. डॉ गव्हाणकर यांनी ठराव मांडला कीं, २५ व्या वार्षिक सभेचा अहवाल मंजूर करण्यात यावा व त्यास श्री. नागेशराव सावंत यांनी अनुमोदन दिले. ठराव सर्वांनुमते मंजूर करण्यात आला.

ठ. नं. २. सन १९४७ सालचा ऑडिट झालेला आढावा मंजुरीसाठी सभेपुढे मांडण्यात आला. मुद्रण दोषामुळे जमाखचाच्या छापील तक्त्यात ऑडिट्हान्सेस प्रिटिंग प्रेस साईचरित्र रु. ५५०० व संस्थान खजिनदार हातीं रु. २०७-१२-६ असे आंकडे पडले आहेत, तेथें ते अनुक्रमे रु. ६५०० आणि रु. २०६-१२-६ याप्रमाणे दुरुस्त करून वाचावेत असे सांगण्यात आले. आढावा पास करण्याबदलचा ठराव श्री. नागेशराव सावंत यांनी मांडला व त्यास श्री. वालावलकर यांनी दुजोरा दिला. ठराव सर्वांनुमते मंजूर करण्यात आला.

ठ. नं. ३. संस्थानचे चिटणीस श्री. देव यांनी असा मांडला कीं, श्री. शंकरराव दत्तात्रय बलवळी ह्यांनी संस्थानच्या पैशांच्या व्यवहारात विश्वासघाताचे कृत्य केल्याचे कोटीत शाब्दिक झाले असल्यामुळे त्यांचे नांव सभासद (तहाह्यात) पटावरून संस्थान नियम १० अन्वये काढून टाकण्यात यावे. सदर ठरावास श्री. वसंतराव गोरक्षकर यांनी दुजोरा दिला. ठराव सर्वांनुमते मंजूर करण्यात आला.

ठ. नं. ४. संस्थान कमिटीचे त्यावेळचे अध्यक्ष बै. गो. का. गाडगील ह्यांनी ता. २५-१२-१९४७ रोजीं पुणे येथे भरविलेली सभा बेकायदेशीर असल्यामुळे, तींत झालेले ठराव शिर्डी संस्थानवर बंधनकारक नाहीत असा ठराव श्री. एस. जी. वालावलकर ह्यांनी मांडला व त्यास श्री. एच. एन्. गोलवाला ह्यांनी दुजोरा दिला. ठराव एकमताने मंजूर करण्यात आला.

विषय क्रमांक ५ हा रावबहादूर एन्. ई. नवले व रावसाहेब हरकिसन आशाराम ह्यांनी अहमदनगर कोटीत संस्थान कमिटीवर दिलेल्या नं. ६६१।४७ या दाव्याबाबत होता. परंतु सदर दावा काढून घेण्यात आला असल्यामुळे त्या विषयाचा विचार करण्याचे कारण उरले नाही असे संस्थान चिटणीसांनी सांगितले.

तदनंतर अध्यक्षांचे आभार मानण्यात आले व सभेचे काम ५ वाजून ५ मिनिटांनी संपले.

श्री. बा. देव

स. चिटणीस व विश्वस्त, शिर्डी संस्थान कमिटी

॥ श्री साईप्रसन्न ॥

श्री साईबाबा संस्थान भक्तमंडळाची २८ वी वार्षिक सभा दि. ५ जून १९४९ रविवार सायंकाळी ५ वाजून १० मिनिटांनी पाठारे प्रभु चॅरिटीइ, सुरेश विहळ मेमोरियल हॉल, ठाकुरद्वार, मुंबई येथे २७ वी वार्षिक सभा आठोपत्त्यावर लगेच श्री. पी. के. सावंत यांचेच अध्यक्षतेखाली भरली होती. सदर समेत खालील ठराव मंजूर करण्यांत आले :—

ठ. नं. १, सन १९४८ चा ऑडिट झालेला आढावा ही सभा मंजूर करीत आहे असा ठराव श्री. वालावलकर ह्यांनी मांडला व त्यास श्री. रामभाऊ करंदीकर ह्यांनी दुजोरा दिला. ठराव सर्वानुसारे मंजूर करण्यांत आला.

श्री. पाताडे ह्यांनी घाडलेल्या सूचना संस्थान कमिटीकडे विचारार्थ घाडाव्यात असें ठरले.

श्री. वालावलकर ह्यांनी भाषण करून संस्थान कमिटीने केलेल्या कामगिरीबद्दल कमिटीला धन्यवाद दिले. श्री. साईबाबांची शिकवण असोलिक दर्जाची होती, जातपात नष्ट करण्याची गुढी त्यांनी फार पूर्वीच उभारली आहे; त्यांच्या शिकवणुकीचा प्रचार संबंध देशभर करावा, साईलीलेच्या प्रती खपवाव्यात, भक्त मंडळाचे सभासद वाढवावेत, आणि हीं सर्व कामे करण्यासाठी एक प्रचार कमिटी नेमावी असें त्यांने सुचविले. अहमदाबादेत 'साईबाबा साधना' नांवाचै पुस्तक एका साईभक्ताने काढले असून साईभक्तीएवढैच त्याचै मूल्य ठेवले आहे. 'तुका म्हणे' हे तुकारामाच्या अभंगाबाबतचे पुस्तक ५ आणे किंमतीत काढले गेले आहे. अशा धर्तीवर छोर्दी पुस्तके प्रचारार्थ काढावीत असें ते म्हणाले.

तसेच अग्यारीमध्ये ज्याप्रमाणे स्वच्छता ठेवली जाते, फरसंबंदी केलेली असते, झाडे लावलेली असतात, त्याप्रमाणे शिर्डी येथे स्वच्छता ठेवावी व आरोग्यवर्धनासाठी जास्त सोयी करण्यांत याव्यात असें श्री. वालावलकर यांनी प्रतिपादन केले. उत्सवाच्या दिवसांत जागेची टंचाई पडते, भोजनगृह अपुरे पडते, त्यांबाबत व्यवस्था करावी, तसेच शिर्डीत वीजपुरवठा व शिर्डी ते कोपरगांव वाहानाची सोय करावी असेही ते म्हणाले.

श्री. नागेशराव सावंत ह्यांनी नंतर भाषण केले. प्रचार करण्यासंबंधी कमिटीने ठराव केला असून, जागेचे फॅन तयार केले आहेत. डिस्ट्रिक्ट हेल्थ ऑफिसर शिर्डीस येऊन येले. ते स्वच्छतेबाबत सूचना करणार आहेत अशी माहिती त्यांनी दिली. उत्सवाच्या वेळेसाठी कायमची व्यवस्था केली तर Maintenance चा खर्च वाढतो म्हणून तात्पुरती व्यवस्था केली जाते. वीजपुरवठ्याची सोय करण्याबाबत व वहानाच्या सोयीसाठी एक लॉरी घेण्याचा, असे ठराव झाल्याचे त्यांनी सांगितले. स्वयंपाक घरापुढील ५० X ५० ची जागा मिळाली आहे ती बंदीस्त करून स्वयंपाकघर वाढविण्याची सोय होईल असे ते म्हणाले.

ठ. नं. २. श्री. वालावलकर यांच्या सूचना अधिक विचारासाठी संस्थान कमिटीकडे पाठवाव्यात असा ठराव डॉ. गव्हाणकर यांनी मांडला व त्यास श्री. रणे यांनी दुजोरा दिला. ठराव सर्वानुमते पास करण्यांत आला.

ह्यानंतर संस्थान कमिटीवरील दाव्याची हक्किकत चिटणीसाठी सभेस सांगितली. स. चिटणीसाठी केलेल्या कामगिरीबद्दल त्याचे आभार मानण्यांत आले.

नंतर अध्यक्षांचे व हॉलच्या चालकांचे आभार मानण्यांत आले. श्री. कामत यांनी जमलेल्या सर्वांना पेय दिल्याबद्दल त्यांचेही आभार मानण्यांत आले व सभेचे काम सायंकाळी ६-१५ वाजतां संपले.

श्री. वा. देव
चिटणीस व विश्वस्त
शिर्डी संस्थान कमिटी.

मुंबई दि. ५ जून १९४९.

॥ श्री साईप्रसन्न ॥

या अहवालसाळीं शिर्डी संस्थान व्यवस्थापक सभेची त्रैवार्षिक निवडणूक नुकतीच झाली असून सर्व भक्तांनी प्रेमानें आपला मतदानाचा हक्क जास्त प्रमाणांत अमलांत आणला आहे. भक्तांनी ज्या सदस्यांना निवडून दिले व साईसेवेची संधी आणून दिली त्यांची नंवीं या अहवालांत सुखवातीच्या पानापाठीमार्गे छापलीं आहेत.

यंदा संस्थानच्या व्यवस्थापक सभेवर निवडून आलेले व गेलीं तीन वर्षे सभेवर असलेले साईभक्त, उत्साही सदस्य श्री. गोविंदराव वाड मार्च १९५० या महिन्यांत हृदयाच्या विकारानें श्रीसाईबाबाचरणीं लीन झाले हैं कळविष्ण्यास अत्यंत स्वेद होतो. त्यांचे वय सुमारे ५७ वर्षांचे होतें. त्यांच्या निधनाच्या अगोदरच त्यांच्या सुशील व दक्ष पत्नी सौ. ताईबाई वाड याही श्री साईचरणीं लीन झाल्या होत्या. श्री साई त्या दोघांच्या आत्म्यांस चिरकाल शांति देवो व त्यांच्या मुलांबाळांस सुखांत ठेवो.

संस्थानचे एक फार जुनें विश्वस्त, काटेकोरपणाने व आपल्या प्रकृतीची पर्वा न करतां, संस्थेचें हित बघणारे, असे श्री वसंतराव गोरक्षकर यांनी फार दिवसांपूर्वी आपला राजिनामा दिला. व्यवस्थापक सभेने त्यांचा राजिनामा वरेच दिवस त्यांच्यावरील आपुलकीच्या हक्काने विचारांत घेतला नाही. आशा होती की, ते राजिनामा परत घेतील व संस्थानचे काम पूर्ववत् पहातील परंतु वसंतरावानीं आपला राजिनामा व्यवस्थापक सभेस स्वीकारण्यास भाग पाडले, तरी त्यांचा यथोचित गौरव व त्यांची यथायोग्य संभावना व्यवस्थापक सभेने केली. श्रीईबाबा त्यांचे व त्यांच्या कुटुंबियांचे कल्याण करो.

यंदा निवडून आलेले व गेलीं तीन वर्षे अतिशय दक्षतेने संस्थानच्या खजिनदारीचे काम केलेले श्री. विनायकराव वैद्य यांनी राजिनामा दिल्याकारणाने तो परत घेण्याचा

आग्रह केला असतांनासुद्धां तो परत न वेतल्याकारणानें त्यांचा राजिनामा पत्करणे व्यवस्थापक सभेस भाग पडलें व त्यांच्या जागीं श्री. विनायक शामारांम उर्फ बाबासाहेब कीर्तिकर यांना सभेने सभासद करून वेतलें व त्यांनाच खजिनदार म्हणून नेमण्यांत आलें असून ते साईसेवा मोठ्या दक्षतेने करीत आहेत. श्री साईबाबा विनायकराव वैद्यांचे व त्यांच्या कुटुंबियांचे कल्याण करो.

चिंचणी ता. डहाणू येथे श्रीसाईमहाराजांचे मंदिर कै. अण्णा चिंचणकर यांच्या विश्वस्तपत्राप्रमाणे बांधण्यांत आलें आहे व दरवर्षी वैशाख शु। ७ स प्रतिस्थापना दिन म्हणून साजरा केला जातो; तरी साईभक्तांनी एकदां तेथें जाऊन मंदिर बघून येण्याची विनंती आहे. त्या विश्वस्तपत्राप्रमाणे शिर्डीं संस्थानास मिळणारी ३ उत्पन्नाची रक्म व जी या मंदिराच्या बांधकामामुळे व ठाणे जिल्हा न्यायाधिकारांच्या आज्ञापत्रकाप्रमाणे गेलीं कांहीं वर्षे मिळाली नव्हती ती पुढील वर्षापासून बहुतकरून मिळेल असे तेथील विश्वस्त कल्पितात.

सन १९४९ चा आढावा कमिटीचे सन्माननीय हिंशेब तपासनीस जे. के. परुळकर आणि कंपनी यांनी तपासून दिला आहे. संस्थानचा कारभार दक्षतापूर्वक चालला असून संस्थानची भरभराट होत असल्याचे सर्व भक्तांना दिसून येईल.

महाराजांकडे येणारा भक्तगण फारच वाढला असून अलिकडे दर गुरुवारीं साधारण उत्सवाप्रमाणे गर्दी जमते असते त्यामुळे संस्थान व्यवस्थापक सभेने पूर्वी हातीं घेऊन पूर्ण करण्यांत आलेल्या बांधकामाचे महत्व भक्तांच्या लक्षांत येईल.

या वाढलेल्या भक्तगणांच्या सोईसाठीं संस्थान कमिटीचे एक उत्साही सदस्य डॉ. के. बी. गव्हाणकर यांच्या मदतीने व R. T. O. नाशिक यांच्या न्यायपूर्ण दृष्टिमुळे येणाऱ्या जाणाऱ्या प्रत्येक गाडीस कोपरगांव स्टेशनपासून शिर्डीपर्यंत मोटारीची व्यवस्था करण्यांत आली आहे. तिकिटाचा दर दहा आणे ठेवण्यांत आला असून या मोटारीचा फायदा पुष्कळ भक्तगण घेत आहेत व त्याबद्दल आदराचे व कौतुकाचे शब्द काढीत आहेत. याशिवाय सर्व उत्सव प्रसंगीं जास्त मोटारी सोडण्याबद्दल व्यवस्था केली जात आहे. वीजपुरवठ्याबद्दलची योजना जवळ जवळ पुरी होत आली आहे. जरी या उत्सव प्रसंगीं वीज मिळेल किंवा नाहीं ही शंका असली तरी, पुढील पुण्यतिथीच्या उत्सवापर्यंत शिर्डी नगरी विद्युतदीपाने चकाकतांना व भक्तमंडळींचीं मनें आकर्षित करतांना दिसेल अशी खात्री वाटते.

सभामंडपाच्या कामास जोरानें सुरवात झाली असून त्याकारितां स्थापत्यविशारद श्री. डी. पी. नगरकर यांची योजना व्यवस्थापक सभेने केली आहे. हे काम बन्याच दिवसांचे असल्याकारणानें पुढील श्री रामनवमी उत्सवापर्यंत हे काम संपेल असा अंदाज आहे. हे काम चालू असतानांच किरकोळ परंतु जरुर असलेलीं कामे करून घेतलीं जात आहेत. भक्तांच्या मनांत तांबडतोब भोजनगृहाच्या शेजारीं बांधलेला मोठा चौक

येईल व त्यामुळे भक्तांचे जेवणाचे वेळी होणारे हाल युष्कळसे कमी झालेले त्यांना आढळून येईल, वीजपुरवठ्यानंतर लगेच पाणीपुरवठ्याची योजना समेपुढे आहेच. संस्थानच्या वाढत्या वैभवास व वाढत्या भक्तगणांस कितीतरी बांधकामे केली तरी ती अपुरींच पडतात. महाराजांच्या चरणी अशीच विनंति आहे कीं, असाच हा भक्तगण वाढो व व्यवस्थापक समेच्या योजनेत जास्तीत जास्त बांधकामाची भर पडो. वीजपुरवठ्याबरोबरच भव्य अशा सभामंडपांत दूरध्वानिक्षेपकांची योजना व नभोवाणी मंजुषा (Radio) ची योजना साहाजिकच व्हावी अशी बाबांच्या चरणीं प्रार्थना आहे, आणि तशी बाबांनीं आपल्या कोणा धानिक भक्तांस सुबुद्धि द्यावी.

सध्यां प्रवाग म्हणून शिर्डीला संस्थानच्या मदतीने एक होमिओपाथिक धर्मार्थ दवाखाना चालविला जात आहे. त्या दवाखान्याचा भक्तगण व शिर्डी येथील व आसपासचे गांवकरी फायदा घेत आहेत. शिर्डी येथें एक धर्मार्थ दवाखाना बांधण्याचे घाटत आहे, व त्यासाठीं फंड गोळा केला जात आहे. या फंडाशीं संस्थानचा कोणत्याही त्रकारचा संबंध नसून त्यासाठीं कार्यकारी समिती वेगळीच आहे. स्वतंत्र कार्य या हृषीने देणगी अगर मदत देणे हें भक्तांचे वैयक्तिक स्वातंत्र्य आहे पण गैरसमज अगर दिशामूळ होऊं नये म्हणून हें नसूद करावै लागत आहे.

संस्थानवरील दावा मार्गे मिटला असतां पुन्हां चालू करण्यांत आला हें संस्थानचे दुर्दैव आहे. त्याबाबतींत योग्यती उपाययोजना झाली असून, त्याची माहितीही आपणांस समेच्या वेळीं दिली जाईल.

भक्तांना विनंति आहे कीं, त्यांनी त्यांच्या अडचणी व गैरसोई व्यवस्थापक समेच्या नजरेस आणाव्यांत, त्याबाबतींत आवश्यक ती उपाययोजना केली जाईल याबद्दल भक्तांनी खात्री बाळगावी. व्यवस्थापक सभा ही भक्तांच्या सहकार्यवरच संस्थानमध्ये सुधारणा घडवून आणून श्रीची सेवा करूं इच्छिते.

श्री साईबाबांनीं भक्तांचे व त्यांच्या मुलांबाळांचे रक्षण करून त्यांना उदंड आयुष्य द्यावै. आजपावेतो कांहीं चुका कळत नकळत झाल्या असतील त्यांची माफी करून ह्या आपल्या सेवेकन्यांकडून सेवा करून व्यावी अशी श्रीसाईचरणीं मी विनंति करितीं.

२०५ जे, ताराबाग,
लव्हलेन, मुंबई १०
२०-७-५०

आ. भक्तबंधू,
द. ब. राणे
स. चिटणीस

श्री साईबाबा शिरडी संस्थान, शिरडी, जि. अहमदनगर

जमा तका ता. ३२-१२-१९४९ अखेर

मासिल सालची शिल्क
सरकारी गोले ३% दर्शनी

किमत २६४२००

रोकड शिल्क

(मुद्रल जमा १५.२.४९)

१००—०—०

पोहटल सोन्हेग बँक

१०४२१—१—०

केश इन ट्रान्सिट (Transit)

१४००—०—०

रोकड शिल्क संस्थान कारभारी

१४३३—१५—१

वजिनदार

३०६—१४—३

रजिस्ट्रेशन करपटी (Under Protest)

१७४०—१४—०

निटणीसाकडे शिल्क

४१३—१—३

पुढे नेले ३२३०७६—१२—८

खर्चाचा तका ३२-१२-१९४९ अखेर

कोठीकडे-धर्मकृत्य, भोजन, नैवेद्य
रोपणाई वैरि २२१५३—१—६
२२६१—७—९ २३४१४—१—३

उत्सव : श्री गमनवर्मी, गुरुपौर्णिमा,
श्री पुण्यतिथी २३२०—१३—०

श्री साई चरित्र ६४५—१७—६
श्री साई लीला ७७२—८—०

सगुणोपासना व सत्वनमंजिरी ३६३—०—०
निमंत्रण पत्रिका, प्रावर्ती पुस्तके वगैरे १११३—०—०

लेडीवाग ६२७—१—०
ऑफिस लचै पगार ११५२४—८—६

ग्रेच्युहटी (नारुभटजी यांस) ४६८—०—० ११९९२—८—६

प्रवास लचै सभासदांचा ४८८०—०—०
किरकोळ ७२—१—६ १५५२—१—६

चवच्यांची दुरस्ती ६०—०—०
इमारत दुरस्ती ४६१—१०—३

स्टेशनरी २०३—१—०
पुढे नेले ४२३३६—१२—६

मार्गील वेरीज ३२३०७५—१२—८

उत्पन्न कोठी खाती, नैवेद्य,

भोजन, रोषणाई ८३७२९—१७—२
८६६३—४—६
५१७०—१३—३
७६४०—६—७
५१२—०—०
१३०४—११—३
श्री साहिं चारित्र ३२६९—१२—०
६९७—३—०
३६५—१०—० ४३३२—१—०
टेडर फॉर्मस १२—०—०
लिलांब आंचि १६—०—०
वस्त्रे १०००—१—० १०२६—९—०
८५८—८—०
व्याज गोल्यावरील ७९२६—०—०
बैंकमेरे ४७३—०—०
म. प्रौ. फंड शोआर्सने ५—०—० ८४०४—०—०
ओडव्हान्स, (चिटणीस यांस दिले.) १००—०—० १२१७५४—४—१

मार्गील वेरीज

४२३६६—६—०

गोस्टेज, टेलिग्राम और

बैंक चार्जेस

किरकोल लर्च
ऑडिटर यांस (११४८)
गांधी निधि फंड
शेतकरी परिषद फंड
जाहिरात लर्च
करपट्टी
रजिस्ट्रेशन करपट्टी(under protest) ११३३—८—०
कोई कायदा लर्च
श्री. कैसकर (मेसर्स इयाणी केसकर
आणि कं.) ५००—०—०
मैत्स लर्च
मोजनग्रह, पौवर हाउस वैग्रे
वीजकाम १५४८२—१५—०
शिळक-डी. पी. नारकर
(बिहिंडग इंजिनियर
डी. पी. आठवले (वीज कॉन्ट्रूक्टर) ४३१८—१—०
संस्थान कोठीकरभारीकडे ११७७—५—३
खाजिनदाराकडे १२६—८—३
१३१—०—०
१३०२—६—०
१३०२—५—३
११०३—१३—६

संस्थान स्थावर मिळकते सुमारे रु. १,१७,४३६-४-०
जंगम मिळकते रु. ३४३९७-२-९
कोठीमाल सुमारे रु. १३६८-६-०

बँकेकडे-पोस्टल सेविंग बँक

दंपरियल सेविंग बँक

दंपरियल सेविंग डिपोजिट बँक २०६०६-३-०

चालू

बँकेकडे-पोस्टल सेविंग बँक २०५६६-६-०
दंपरियल सेविंग बँक ६२१२-१५-४
दंपरियल सेविंग डिपोजिट बँक २०६०६-३-०
बँक २०५४७-६-४

अखेरची शिळ्हक ३% सरकारी रोले

दर्शनी किंमत ३०४२०० २८६२२२-४-९

मराठा प्राविहंड रु फंड शेअर्स १००—०—० २८६३२२-४-९

४४४८८९-१३-६

४४४८८९-१३-५

तपासला तो आमचे मत्ते बरोबर आहे,

सही. पी. के. सावंत सही. द. ज. राणे

अध्यक्ष

स. चिटणीस

सही बा. ता. कोते पाटील

अकाउन्टन्स्ट्रु आणि ऑडिटर्स

,, श्री. बा. देव

,, ह. दा. रासने

, ना. आ. सावंत

सही चि. शा. कीर्तिकर

स. लाजिनदार

शिरडी ता. ७-५-१९५०

J, K, PARULKAR & CO.,
AUDITORS

Shree Mangesh Niwas,
 SION

Bombay, 29th June 1950

The Chairman,
 Shri Sai Baba Shirdi Sansthan
 Shirdi, BOMBAY.

Dear Sir,

We have audited the accounts of the Shri Sai Baba Sansthan Shirdi for the year ended on 31st December 1949 and submitted duly certified statements of accounts.

We have, however, to observe further that the Resolutions Nos. 40 to 60 of the meeting held on 6th April 1949 are neither proposed nor seconded by any of the members present. Meetings held on 9/10-7-1949 and 1-10-1949 are not signed by the Chairman. Some circulars with agenda are also not signed by any one. Certain portions of the Resolution No. 94 is scored out without anyone's initials. Electric fittings and fixtures are not yet complete and the engine purported to have been supplied is not according to the specifications. Rupees 1051/- were sanctioned for drawing maps but Rs. 2200/- were spent. The accounts are not as yet forthcoming. It is not understood how the Postal Saving Bank account can be continued to remain in the name of Mr. Gorakshakar who is now neither a member of the managing committee nor a trustee.

Yours faithfully,
 Sd/- J. K. Parulkar & Co.
 Chartered Accountants.

“नर-नारायण”

“नर करणी करे तो नरका नारायण बन जाय”

संत कविरानें पूर्वी सांगितलें आहे, कीं मनुष्य प्राणी हा स्वतःच्या करणीनें म्हणजे कर्मानें ईश्वराप्रत जाऊं शकतो. नराचा नारायण होतो ! मनुष्याचा देव होतो !! बधा केवढे आश्र्य ! ज्या परमात्म्याची आपण पूजा करतों, तो परमेश्वर आपणाला स्वतःला होतां येईल. परंतु कविराच्या या उक्तीवर पुष्कळजण असा आक्षेप घेतील कीं, नर म्हणजे काय तें आम्हांस माहित आहे. नर म्हणजे दोन हातांचा, दोन पायांचा, चालता बोलता प्राणी, त्याला आम्ही पाहूं शकतों, त्याच्याशीं बोलूं शकतों. पण ‘नारायण’ म्हणजे काय तें मात्र आम्हांस ठाऊक नाहीं. कारण या नारायणाला आम्ही कधींही पाहिलेलें नाहीं; तर कविराच्या म्हणण्यावर विश्वास कसा ठेवायचा ? अगोदर नारायणाचें अस्तित्व सिद्ध करा, मग नर-नारायणाचा संबंध जोडा. आजच्या या शास्त्रयुगांत प्रत्यहीं एवढे शोध लागत आहेत कीं, खरोखरच ईश्वर म्हणून कांहीं आहे यावद्दल शंका येऊं लागली आहे. हल्दीं ईश्वराच्या ‘अस्तित्वाबद्दल बराच वाद माजून राहिला आहे. नास्तिक लोक पुष्कळ आहेत. परंतु जगांत ईश्वर नाहीं असें छातीला हात लावून सांगणारा महाभाग एकही आडळायचा नाहीं. असो. कविराच्या वचनाची सत्यता पटण्यासाठीं आपण आतां ईश्वराचें अस्तित्व सिद्ध करूं व मग नराचा नारायण कसा होतो याचा विचार करूं.

मी आतां लिहीत आहे, म्हणजे माझा हात लिहिण्याची क्रिया करीत आहे. माझ्या मनांतील विचार हातांतील झरणीमधून कागदावर उतरत आहेत. विचार संपले कीं मी लिहावयाचा थांबेन या विचारांमुळेंच मी लिहूं शकतों पण हे विचार येतात कोठून ? विचार बुद्धीला सुचतात पण बुद्धी म्हणजे सर्वस्व आहे कां ? नाहीं, कारण बुद्धी कधींही स्थिर नसते. प्रसंगोपात मनुष्याची बुद्धी फिरते. ‘सोम्याची बुद्धी चळली,’ ‘थेरड्याला म्हातारचळ लागला’ असे वाक्प्रचार आपण ऐकतों. बुद्धी जर स्थिर नाहीं तर मग स्थिर आहें काय ? बुद्धीवर हुक्मत चालवणारी अशी एक शक्ती आपल्या हृदयांत वास करत आहे. त्या शक्तीमुळेंच बुद्धीला विचार सुचतात व मग विचाराप्रमाणे आपण निरनिराक्ष्या कृति करतों. हृदयांत जर अशी एखादी शक्ती नसेल तर आपण कोणतेही कार्य करूं शकणार नाहीं. हल्दीं विश्वानशास्त्र फार पुढें गेलें आहे आणि त्या विश्वानाच्या जोरावरच नास्तिक लोक जगामध्ये ईश्वर नाहीं म्हणून प्रतिपादतात. पण त्या विश्वानाच्या जोरावरच, त्या विश्वानाच्या मूलभूत सिद्धांतावरच्या पार्श्वभूमीवरच मी ईश्वराचें अस्तित्व सिद्ध करतों म्हणजे प्रश्न उरणार नाहीं. विश्वानाच्या भरभक्तम पायावरच आपण ही ईश्वराची इमारत उभी करूंया.

मधांशीं आपण पाहिलंच कीं, प्रत्येक प्राणिमात्राच्या हृदयांत एक शक्ति आहे आणि तीच बुद्धीचीं सूत्रे हालविते. या शक्तीचें अस्तित्व प्रत्येकास मान्य केलेंच पाहिजे.

कारण बुद्धीचें अस्तित्व आपण मान्य करतो आणि बुद्धी स्थिर नाहीं अर्थात् बुद्धीहून वरचढ असें काहीं तरी स्थिर' आपल्याजवळ आहे. तें 'काहीं तरी' म्हणजे शक्ती. शास्त्राचा मुळीं सिद्धांत असा कीं,

"Without energy no work can be done."

"शक्तीशिवाय कोणतेही कार्य होऊ शकत नाही." अर्थात् कोंबडा आरवल्यापासून ते रातकीज्याचें गुंजन ऐकेपर्यंत आपण ज्या ज्या कृति करतो त्या करण्यास काहींतरी शक्तीची आवश्यकता आहेच व हीच शक्ती आपल्या हृदयांत बुद्धीच्या पलीकडे वास करून आहे.

आतां यावर कित्येकजण असा आक्षेप घेतील कीं, मनुष्य काम करतो तेहां काम करण्यास लागणारी शक्ती त्याच्या हातांत असते. चालतांना लागणारी शक्ती पायांत असते. दुसरा काय बोलतो हें जाणून घेण्याची शक्ती आपल्या मेंदूत असते. म्हणजे हृदयांत शक्ती नसतेच. मनुष्याचा हात तोडला तर त्याला लिहितां येणार नाहीं. पाय तोडले तर चालतां येणार नाहीं. जिभ तोडली तर बोलतां येणार नाहीं. मग अशा वेळीं हृदयांतील शक्ती त्याला मदत कां करीत नाहीं? हा मुद्दा जरा घोटाळ्यांत पाढण्यासारखा वाटतो पण त्याचें उत्तर अगदीं सोपें अहे. कल्पना करा कीं तुमच्यासमोर एखादें प्रेत आणून ठेवलें. त्या प्रेतांचे सर्व हात, पाय, नाक, कान वैगरे अवयव शाबूत आहेत; असें असतांना तें प्रेत बोलत कां नाहीं, त्याचे हातपाय हालचाल कां करत नाहींत. त्याच्या अवयवांतील शक्ती गेली कोठें? उघडच आहे, कारण खरी शक्ती हृदयांतच आहे. हातपाय हे अवयव म्हणजे नुसतीं साधने होत. आगगाडी चाल-ण्यास लागणारी शक्ती तिच्या चाकांत नाहीं तर विजेच्या प्रवाहांत आहे. विजेचा प्रवाह थांबला तर गाडी चालणार कशी? मनुष्याच्या हृदयांत वाहणाऱ्या शक्तीचा प्रवाह थांबला तर हातपाय घडधाकट असून काय फायदा?

आपल्या अनुभवाची गोष्ट आहे कीं, कित्येक वेळां आपण आपल्याच विचारांत गर्क असतों, अशा वेळीं जर दुसरा गृहस्थ येऊन आपणांस काहीं सांगू लागला तर त्याचें म्हणणे कानांवर आदल्त असूनसुद्धां आपल्या मेंदूपर्यंत पोंहोंचत नाहीं. असं कां होतं? मेंदूमध्ये जर दुसरा काय बोलतो हें जाणून घेण्याची शक्ती आहे तर असं कां व्हावं? का मेंदूतील शक्ती गेली? नाहीं. मेंदू जाग्यावर असतो परंतु हृदयांतील शक्तीनें त्याला दुसरा विचार करण्यांत गुंतवून ठेवलें असल्यामुळे आपली अशी स्थिति होते. दुसरे उदाहरण व्या. समजा एखाद्या रविवारीं तुम्ही कोठें सहलीला गेलांत, अगदीं खूप खूप म्हणजे ८-१० मैलांची रपेट केलीत, मस्त मजा केलीत आणि संध्याकाळीं वरीं परतलांत. घरीं आल्यानंतर तुमचे मग पाय दुखू लागतात परंतु जोंपर्यंत तुम्ही सहल करतांना चालत असतां तोंपर्यंत तुम्हांला पाय दुखल्याची जाणीव होत नाहीं. याचं कारण म्हणजे त्यावेळीं तुमची इच्छा-शक्ती-हृदयांतील शक्ती जबरदस्त असते त्यामुळे चालण्याचा शीण वाटत नाहीं, पाय

अगदीं यंत्रासारखें काम करतात. पण घरीं आल्यानंतर हृदयांतील शक्तीला पायांकङ्गन काम करून घेण्याची इच्छा नसते, ती पायांवरचा आपला ताबा काढून बेते आणि मग पाय आंबूं लागतात.

हातपाय हीं आपल्या शरीराचीं यंत्रेच होत. इच्छाशक्तीच्या जोरावर तीं कार्य करतात. इच्छाशक्ती थांबली कीं ती सुद्धां थंडावली, अर्थात् प्रत्येक प्राणिमात्राच्या हृदयामधे एक शक्ती ही आहेच; हें सत्य विशानशालज्ज किंवा आधिभौतिकवादी मान्य करतीलच आणि या शक्तीलाच भाविक लोक ईश्वर, देव किंवा परमात्मा म्हणून संबोधतात. त्या शक्तीलाच नारायण म्हणतात. म्हणजे ईश्वराच्या अस्तित्वाबद्दल शंका उरत नाहीं.

ईश्वर म्हणजेच हृदयांतील शक्ती किंवा आत्मा. तो अनादि अनंत आहे सर्वव्यापी आहे असं आपण म्हणतों. पण आतां असा प्रश्न येतो कीं, ईश्वर म्हणजे जर ‘हृदयांतील शक्ती’ तर तो ईश्वर सजीव प्राणिमात्रामधेच असावयास पाहिजे तो सर्वव्यापी कसा होऊं शकेल? सृष्टीमधें तो कसा वास करत असेल? या प्रश्नाचें उत्तर म्हणजे ईश्वर हा चराचर व्यापून उरलेला आहे. कसें तें वघूया. सृष्टीमधें ईश्वराचें अस्तित्व करण्यास सृष्टी म्हणजे काय हें पाहूया. सृष्टीमधें अशा कोणत्या क्रिया होतात कीं त्यांवर मानवाचा ताबा चालूं शकत नाहीं. वारा वाहणं, पाऊस पडणं, वैगरे क्रिया मानवाच्या हातांत नाहीत पण त्या घडून येण्यास कांहींतरी शक्ती कारणीभूत होतेच ना? मग ही शक्ती कोणती, ती मानवाच्या हातांत आहे का? थंडी पडली तर अंगावर दोन चार रग लपेडून किंवा घरांत विजेच्या शेगळ्या लावून थंडीपासून संरक्षण करतां येईल पण थंडीचा थंडपणा आपणांस कमी करतां येईल का? सूर्याची उष्णता कमी करतां येईल का? नाहीं. कारण त्या क्रियेवर आपला ताबा नाहीं. तरीसुद्धां या गोष्टी घडून येण्यास शक्ती ही लागतेच. बरं मग ही शक्ती एक कीं अनेक? पाऊस पडण्यास लागणारी व वारा वाहण्यास लागणारी शक्ती एकच कीं दोन? एकच, अखिल विश्वामधे एकच शक्ती वास करत आहे आणि त्या शक्तीच्या जोरावरच निसर्गाच्या क्रिया होतात. म्हणजे निसर्गांतही ईश्वराचें अस्तित्व सिद्ध होतें.

आतां असा प्रश्न येतो कीं, शक्ती म्हणजेच जर ईश्वर आणि तो चराचर व्यापी आहे तर मनुष्याच्या हृदयांतील शक्ति व निसर्गांत वास करणारी शक्ती या दोन्हीही एकच असल्या पाहिजेत. खरें आहे, सर्व विश्वांत एकच शक्ति आहे आणि ती म्हणजे पंचमहाभूतांची शक्ती. पृथ्वी, आप, तेज, वायू आणि आकाश हीं पंचमहाभूतें आणि या पाचांची मिळूनच एक शक्ती सर्वत्र वास करीत आहे, ती मूळ आहे. तेवढीच आहे तिच्यांत वाढ अगर घट कोणासही करतां येणार नाहीं. ती या जगाच्या उत्पत्तीपासून तीं अंतापर्यंत आहे तेवढीच राहणार तिच्यांत रतिभराहि वाढ अगर घट होणे शक्य नाहीं. विशानाचा पहिला सिद्धांत आपण मनाशीं बघितला आतां दुसरा बघूं. विशान सांगतें कीं,

"Energy can neither be created nor can it be destroyed but total energy in the Universe is the same."

शक्ती ही उत्पन्न करता येत नाही की नाहीं करता येत नाहीं परंतु जगामध्ये असलेली शक्ती आहे तेवढीच राहणार. उघडच आहे. अहो ही शक्ती म्हणजेच ईश्वर. ती जर मानवनिर्मित नाहीं तर मानवाला तिच्यांत वाढ अगर घट कशी करता येणार. त्या शक्तीच्या म्हणजे ईश्वराच्या इच्छेशिकाय पृथ्वीवर एक तसूभरही हालचाल करण्याची मानवाची ताकत नाहीं, तो मानव निसर्गावर काय विजय मिळविणार ? ज्या विज्ञानानें आतांपर्यंत हजारों शोध लावले आणि ज्या शोधांमुळे मानवाची मती ईश्वराच्या अस्तित्वाविषयीं सांशक झाली तें विज्ञानच असें ग्रहीत धरून चालते कीं, जगामध्ये ईश्वर आहे आणि त्यावर कोणाचाही ताबा चालूं शकत नाहीं उलट त्याच्या जोरावरच सृष्टीचे सर्व व्यापार होतात.

पंचमहाभूतांची शक्ती जबरदस्त आहे, मानवाला वाटतं कीं ती आपल्या हातांत आहे. शास्त्रज्ञ जसजसे निसर्गाच्या पोटांत शिरून त्याच्या अद्भुत करामतीचा शोध करण्याचा प्रयत्न करतात तसेतसा निसर्गही त्यांना आपली विविध दाळने उलगडून दखवतो. मानवाला प्रथम वाटतं, अरे, केवढा आपण शोध लावला ! निसर्गाचें रहस्य आतां उलगडले खास. पण जसजसा तो पुढे जातो तसेतसे त्याला आढळून येतं कीं, निसर्गाचें रहस्य उलगडायला निघालेले आपण, अजून पुरते त्याच्या दखाजापाशीं सुद्धा आलों नाहीं, आतां कोठे पहिल्या पायरीवर आपण पाऊल ठाकत आहोत; अजून किती चळून जावयाचे आहे कोणास ठाऊक ?

रेडिओचा शोध लागला तेव्हां मनुष्यास काय आश्र्य वाटले. वा ! हजारों मैलां वरून बोलणाऱ्या व्यक्तीचें बोलणे ऐकूं येणे म्हणजे कांहीं सोपी गोष्ट नाहीं. नंतर टेलिफोन व पुढे ब्रिनतारी यंत्र आले तेव्हां तर मनुष्याला स्वर्ग दोन बोटे उरला. हजारों मैलांवरून दोन माणसें एकमेकांशीं बोलूं शकतात. विमानांतून आकाशांत घिरल्या घालणारा माणूस, जमिनीवरच्या माणसांशीं बोलूं शकतो म्हणजे केवढे आश्र्य ? मानवाला वाटले आपण खास निसर्गावर मात केली. आतां तर रेडिओ म्हणजे पोरखेळ होऊन आपण 'टेलिविजन' च्या जमान्यांत वावरत आहोत. हजारों मैलांवरून एक मनुष्य दुसरा काय करत आहे तें पाहूं शकतो. लंडनमध्ये दुपारीं चर्चील काय जेवत आहे हे दिल्हीहून नेहरू पाहूं शकतील. होलीवूडमध्ये जर एकादा टेलिविजन असेल व दुसरा सुंवर्द्दिच्या चौपाटीवर असेल तर संध्याकाळीं चौपाटीवर गेल्यावर हवा खातां खातां तुम्हीं अमेरिकेत हॉलीवूडमध्ये कोणतें शूटिंग चालू आहे तें पाहूं शकाल. पहा काय ही शास्त्राची प्रगति !

आजपर्यंत हजारों शोध लागत आले आहेत. सुमारे ६० वर्षांपूर्वी बेकरेलने युरोनियमचा शोध लावला व त्यापासून हळीं अणूबाबूद तयार झाला, नंतर त्याहूनही

भयंकर असा हैड्रोजन् बॉब निघाला. मादाम क्युरीने रेडियम शोधून काढला व सर्व जगाला आश्र्वयचाकित केले. असे अनेक शोध लागले तरी शास्त्रज्ञ अजून म्हणतात कीं, निसर्गाचे अंतरंग जाणण्यास आम्ही निशालों खेरे परंतु अजून त्याचे वाहांग आम्हांस कळले नाहीं. निसर्गाची शक्ती आम्हांला बोलावते आहे कीं, या माझा शोध करा परंतु जसजसे आम्ही पुढे जातों तसतशी ती आमच्यापुढे एकएक खेळणे फेकून देते व त्या खेळण्यामध्ये आम्ही दंग झालों कीं ती हंसते व म्हणते, “बस एवढेच ! अरे, हें कांहींच नाहीं, अशी कितीतरी खेळणीं विविध चमत्कृतींनीं परीपूर्ण अशीं माझ्याजवळ आहेत त्यांचे नुसते अबलोकन करण्यासहि तुम्हांस अनेक जन्म ध्यावे लागतील. तुम्हांला जर ती एकाच जन्मांत हवीं असतील तर माझा शोध करा, मी कोठे आहे तें शोधून काढा. माझा तलास तुम्हांला लागला कीं, मग तुम्हांला काय कमी आहे ?

निसर्ग मानवाला म्हणतो, “अरे वेज्या, तू माझें रहस्य उलगडायला निघालास खरा परंतु तुला अजून तुझें स्वतःचें रहस्य उलगडले नाहीं तर तू माझें काय उलगडपार ? तू कोण अहेस तें तुला माहीत आहे कां ? अरे तू म्हणजे तुझा साडेतीन हाताचा देह नाहीं तर त्या देहावर हुकूमत चालवणारी तुझ्या हृदयांतील शक्ती आली कोठून आणि जाणार कोठे तें समजून घेण्याचा कधीं प्रयत्न केलास का ? नाहीं, मग माझ्या मार्गे कां लगतोस ? माझी विविधता मी तुला दाखवीन, तू प्रयत्न कर पण आकाशांत घिरट्या घालतां येऊं लागल्यामुळे आनंदून जाऊं नकोस. टेलिव्हीजनच्या शोधानें नाचूं नकोस, अभेद्य अशा अणूचा (atom) छेद करून ऑटम् बॉब करतां आला म्हणून फुटाण्यासारखा उड्हां नकोस; कारण एवढें झाले तरी माझा ताबा तुझ्याकडे येत नाहीं. कारण माझ्यांत जी शक्ती आहे तीच तुझ्यांत आहे. तुझ्या हृदयांतील शक्ती शोधून काढ, तिच्यावर विजय मिळव मग मी तुझा दासानुदास आहे.

वधा, निसर्गांतील व आपल्या हृदयांतील शक्ती एकच कशी तें पहा. पृथ्वी, आप, तेज, वायु व आकाश हीं पंचमहाभूतांची शक्ती निसर्गांत आहे. पाऊस पडण्याच्या क्रियेस सुद्धां ही सर्व जेव्हां मदत करतात तेव्हांच पाऊस पडतो. यापैकीं एकही कमी असेल तर पाऊस पडणार नाहीं. सूर्याची उष्णता म्हणजे तेज त्यानें पृथ्वीवरील आपाची (पाण्याची) वाफ होते व ती आकाशांत सांचून तिचे ढग बनतात. वायू लहान ढग एकत्र आणून नंतर पाऊस पडतो. तेज नसेल तर पाण्याची वाफ होणार नाहीं. आप नसेल तर पाऊस पडणारच कसा ? पृथ्वी नसेल तर आप सांचणार कोठे ? आकाश नसेल तर ढग कोठे जमणार व वायू नसेल तर ढगांना मार्गदर्शन कोण करणार ? अर्थात् या पंचमहाभूतांमुळेच पाऊस पडतो. हीं निसर्गांत असलेलीं पंचमहाभूतें मिळूनच आपला देह बनलेला आहे. देहाचा कठीणपणा हा पृथ्वीचा गुणधर्म आहे. शरीरांतील उष्णता म्हणजे तेज, शरीरांत असणारा प्रवाही पदार्थ म्हणजे आप, स्नायूंचे चलनबलन करणारा

श्री साईलीला

वायु व हें सर्व जाऊन जी पोकळी उरते तें आकाश. असा हा पंचमहाभूतांनी घडलेला देह आहे तो अन्नावरती पोसला जातो. अन्नाशिवाय एकवेळ मनुष्य राहूं शकेल पण पाण्याशिवाय थोडे दिवस व वायूशिवाय पांच मिनिटेंही जिवंत राहणार नाही.

अर्थात् एकच शक्ती सर्व चरच्चरांत व्यापलेली आहे व ही शक्ती म्हणजेच आत्मशक्ती किंवा ईश्वर, ज्यानें या आत्मशक्तीचा पूर्ण शोध केला आहे, जो स्वतःच्या आत्म्यावर हुक्मत गाजवूं शकेल तो आखिल ब्रह्मांडाचें नियंत्रण करूं शकेल अशा मानवापुढे सर्वांचें मस्तक नम्र होईल पण असे महाभाग कोण? साईबाबासारखे संत. आधीं मानव, नंतर संत व पुढे ते स्वतःच ईश्वर होतात व अशा रीतीने व्यक्तीचा ईश्वर होतो. नराचा नारायण होतो.

आतां असा प्रश्न येतो कीं, साईबाबा ही एक थोर विभूति होती. त्या विभूतीला संसाराचा पाश नव्हता. पण आम्ही संसारी माणसांनी काय करावै? आम्हांला नराचे नारायण होतां येईल कां? हो येईल, जरुर येईल. काविराचें वचन आपणांसारख्या सामान्य लोकांसाठीच आहे. कारण मनुष्यप्राणी हा सर्व प्राण्यांत श्रेष्ठ गणला गेला आहे. पूर्वपुण्याईनें या पदवीला लायक झालों आहोत. माणसांत व पशूंत फरक काय? एका हृषीने माणसांदून पशूच श्रेष्ठ. श्रेष्ठपणाची व्याख्या अशी करतां येईल कीं, जो दुसऱ्याला जास्त उपयोगी पडतो तो श्रेष्ठ. मग त्याप्रमाणे जास्त उपयोगी कोण मनुष्य कीं, पशू? बघा, उदाहरणार्थ गाय, बैल घ्या. गाय आपणांस दूध देतेच पण गाईचे मूत्रसुद्धां आपण शुद्धी करण्याकरतां घेतों, तिचें शेणसुद्धां आपण आपले स्वयंपाकघर सारखायला वापरतों. माणसाच्या शेणाच्चा असा कांहीं उपयोग आहे का? अष्टाकार झाला तर गोमूत्र पितात. माणसाचें मूत्र नाहीं पीत. मेल्यावरसुद्धां गाय अगर बैल, आपल्या अंगाची कातडीं माणसाच्या पादत्राणाकरतां देऊन उपयोगी पडतात. हत्तीच्या दांतांपासून हस्तीदंती पुष्कळ वस्तू तयार करून आपण वापरतों. वाघ-सिंहाची कातडीसुद्धां आपण उपयोगांत आणतों. माणसाच्या शरीराचा मेल्यावर कांहीं उपयोग आहे का? आणि जिवंतपणीं तरी स्वार्थाशिवाय एक मनुष्य दुसऱ्याच्या क्वचितच उपयोगी पडत असेल. परंतु इतर पशू माणसाच्या उपयोगी पडतांना कधीं तरी स्वार्थ वाढगतात का? गाढवाच्या पाठीवर तुम्ही कितीही ओऱ्यां लादलेंत तरी तें मुकाट्याने सांगाल तेथें वाहून नेतैं पाठ दुखते म्हणून कधीं तक्रार करत नाहीं.

आतां मनुष्य कोणतें अन्न खातो बघा. मनुष्यप्राण्यांचें अन्न म्हणजे ते रेशनचे गहूं आणायचे, वेंचायचे, टिपायचे, दळायचे, त्यांचं पीठ करायचं, त्यांत तेल मीठ घालून त्याच्या पोळ्या लाटायच्या, नंतर त्या साजूक तुपांत भाजायच्या, मग भाजीवरोबर खावयाच्या, खाल्यानंतर कांहीं भागाचें पचन होतें तर कांहीं भागाची विष्णा होते. खेडे-गांवांत रानांत चरतांना माणसाने टाकलेली विष्णा, गाई म्हशी गवताबरोबर भक्षण करतात, त्यांतील कांहीं भागाचे अमृत मधूर दूध तयार होतें तर कांहीं भागाची पुन्हा विष्णा होते आणि ती विष्णा आपण पावित्र मानतों. म्हणजे, मूळच्या शुद्ध सात्त्विक

अन्नाला माणसाचा स्पर्श होतो तेव्हां त्या अन्नाची विष्टा होते व त्या अपवित्र विष्टेला गाई म्हशींचा स्पर्श झाला कीं तीच विष्टा पवित्र होते. म्हणजे श्रेष्ठ कोण? अर्थात् गाई म्हशी उपयोगाच्या दृष्टीनें जरी पाहिले तरी सर्व प्राणिमात्रांमध्ये मनुष्याचाच नंबर शेवटीं लागेल. असें असून सुद्धां सर्व प्राणिमात्रांमध्ये मनुष्यप्राणी हा श्रेष्ठ गणला गेला आहे; कारण मनुष्याजवळ एकच अति मूल्यवान वस्तू आहे कीं ती इतर प्राणिमात्रांजवळ नाहीं व ती वस्तू म्हणजे ज्ञान आणि त्याला मिळालेली बुद्धीची जोड.

ज्ञानाशिवाय मनुष्य व पशु सारखेच आणि याच ज्ञानाच्या जोरावर मनुष्य ईश्वराप्रत जाऊ शकतो. ज्ञानाला अंत नाहीं कारण तें नाहींसे होत नाहीं कीं दुसरा कोणीही तें आपल्याकडून हिरावून घेऊ शकत नाही. ज्ञानसंपदा ज्याची त्याच्याजवळ राहते, नारायण पंडितांनीं ज्ञानाचा माहिमा सांगितला आहे कीं,

अनेक संशयोच्छेदी परोक्षार्थ दर्शकम् ।

सर्वस्य लोचनं शास्त्रं यस्य नास्त्यन्ध एव सः ॥

सर्व संशयांचें निरसन करणारें, अदृश्य वस्तूंचें दृश्य स्वरूप आकलन करून देणारें असें सर्व क्रियांचा डोळा असलेले जें शास्त्र म्हणजे ज्ञान ज्याच्याजवळ नाहीं तो आंघळा होय. अर्थात् ज्ञानाची कांस धरणे हें आपलें कर्तव्य आहे. कारण ज्ञान हीच एक अशी गोष्ट आहे कीं, जिच्या जोरावर आपण आपली आपल्या जन्माची कर्मशिदोरी पक्की बांधू शकू. ज्ञान हें सर्वश्रेष्ठ आहे. एखाद्याला चित्रकलेचें चांगले ज्ञान असेल तर तो चित्रकलेत श्रेष्ठ. वैद्य वैद्यकीय ज्ञानांत श्रेष्ठ. किंवद्दुना ज्या ज्या विषयांचें ज्याला ज्ञान असेल त्यांत तो पारंगत, दुसऱ्याला त्यांत गाति नाहीं. उदा. केस न्हावीच चांगला कापू शकेल, धोब्याला हजामत करतां येणार नाहीं. वाकिलाला रोग्याची तपासणी करतां येणार नाहीं तर डॉक्टरला कजेखटले चालवतां येणार नाहींत. सदानृकदा नटण्या मुरडण्यांत, हिंडण्या फिरण्यांत, गप्पा छाटण्यांत वेळ घालवणाऱ्या, श्रीमंतीच्या लाडांत लाडावलेल्या, मुलींना ताकाला फोडणी कशी देतात तें कलणार नाहीं तर कॉलेजांत जाऊन नुसते पुस्तकी पंडित होणाऱ्या पदवीधरांचें व्यवहारज्ञान आंवळ्याएवढें असेल. तात्पर्य काय प्रत्येकजण आपापल्या विषयांत श्रेष्ठ असतो, सर्वशास्त्र पारंगत असा मनुष्य आढळणे कठीण! पण तो श्रेष्ठपणा तरी माणसाला कशामुळे मिळतो? ज्ञानामुळे च ना.

मनुष्याला स्वतःला किंमत नाहीं. किंमत आहे ती त्याच्या ज्ञानाची. व्यक्तीचे महत्त्व नाहीं, ज्ञानाचे आहे. विचार करा, पंडित नेहरूना सर्व जग मान देते कारण त्यांचे राजकीय ज्ञान तितक्या योग्यतेचे आहे म्हणून. तुम्हा आम्हांला कोण विचारत कां नाहीं हो? तसं पाहिलं तर नेहरूंत व आपणांत काय फरक. त्यांचीं इंद्रियें व आपलीं सारखींच, देह सारखेच, शरीरं सारखींच पण राजकीय ज्ञानाच्या बाबतींत तुलना तरी होईल कां त्यांची न आपली? कोठें इंद्राचा ऐरावत न कोठें शामभटाची तट्टाणी मग नेहरूंचा देह श्रेष्ठ कीं त्यामध्ये असलेले ज्ञान श्रेष्ठ? अर्थात् ज्ञान, जगामध्ये ज्या ज्या थोर विभूति

होऊन गेल्या त्या आपापल्या ज्ञानामुळेच महत्पदाळा चढल्या ना, अर्थात् ज्ञान हेच श्रेष्ठ आहे.

आतां ज्ञान हें जर सर्वश्रेष्ठ तर त्या ज्ञानाचा, मनुष्याच्या शरीरांत उगम कोठे होतो, मूळ ज्ञान कोठे प्राप्त होतें या विषयाचें ज्ञान किती श्रेष्ठ असेल. पहा प्रश्न गहन आहे. निरनिराक्षया विषयांत निरनिराक्षये लोक ज्ञानी असतील पण ज्ञानाचें मूळ शोधून काढणारा सर्वांत श्रेष्ठ नाहीं का? ज्ञानाचा उगम कोठे होतो? हृदयांत बुद्धीच्या पलीकडे. ज्ञान हें बुद्धीच्या पुढे नाहीं मार्गे आहे. ज्ञान जर बुद्धीच्या पुढे असतें तर ज्ञानाची झालेली वाढ माणसाच्या बुद्धीला केव्हांही कळली नसती, कारण बुद्धि स्वयंप्रकाशित नाही, तिच्या मार्गे एक शक्ति आहे पण आपणांस माहीत आहे कीं ज्ञानाची झालेली वाढ बुद्धीला आकलन होते; अर्थात् ज्ञान हें बुद्धीच्या मार्गे, पलीकडे आहे. त्याची वाढ होऊन तें जसें पुढे येतें तसा बुद्धीर्शी त्याचा संयोग होतो व बुद्धीला ज्ञान आकलन होतें. आतां आपणांस माहीतच आहे कीं, बुद्धीच्या पलीकडे एक शक्ती आहे व ही शक्ती म्हणजेच आत्मा किंवा ईश्वर. मग ज्ञानमूळ येतें कोठून? ईश्वराकडून, आत्म्याकडून. हें जे आत्मज्ञान तें अर्थात् सर्वांत श्रेष्ठ आहे. ज्यानें आत्मज्ञान, ईश्वराकडून येणारे ज्ञान शोधून काढलें तो ईश्वराजवळ गेला, ईश्वर झाला.

आतां हें आत्मज्ञान प्राप्त कसें करायचे? आत्मज्ञान प्राप्त करण्याकरतां प्रथम ज्ञानदीप पेटवला पाहिजे. आपल्या प्रत्येकाच्या हृदयांत ज्ञानदीप आहे पण त्या पवित्र दीपाच्या श्रद्धा व सबुरी या जोडवातीवर अहंकार व रज-तम गुण यांची काजळी चढलेली आहे ती सत्वगुणांची ऊँकर घाडून झाडून टाकली पाहिजे मग संतांनी पेटवलेल्या ज्ञानदीपाच्या साहाय्यानें आपणांस आपला दीप पेटवतां येईल व त्याच्या उज्ज्वल प्रकशांत, निर्गुण निराकार अशा आत्मशक्तीचा बोध होईल. अंघारांतील एखादी वस्तू शोधण्याकरतां दिवा लागतो तद्वतच 'मी'पणाच्या अंघारांत दडून बसलेल्या अदृश्य, निराकार आत्म्याला पाहण्यास अदृश्य, निराकार असा ज्ञानदीपच पेटवला पाहिजे.

ज्ञानदीप पेटवण्यासाठी प्रथम अहंकार, रजतम गुणांची काजळी झाडली पाहिजे. 'मी' मोठा, 'मी' कर्ता ही भावना म्हणजेच अहंकार. अहम् म्हणजे मी. कोणतीही गोष्ट करतांना आपणांस अशी जाणीव होते कीं, त्या गोष्टीचे आपण करते आहोत. तुमच्या नेहमीच्या जीविनाकडे नजर टाका, तुम्हांस असं आढळून येईल कीं शैँकडा ९० टके तरी आपणांस स्वत्वाची जाणीव होते, 'मी'-पणाची भावना होते. पण,

मी, मी, म्हणे सर्वक्ष मी श्रेष्ठ मी

परि न कळे कोठील मी?

कोण मी? अशी आपली स्थिति झाली आहे. म्हणून प्रथम 'मी' कोण याचा स्वोल विचार करून त्या 'मी'ला ओळखून नंतर विसरतां आलं पाहिजे. 'मी'पणाची

जाणीव म्हणजेच अहंकार, न्हणून ती जाणीव नष्ट झाली कीं अहंकार जाईल. पण लक्षांत ठेवा, 'मी'पणा विसरण्याकरतां अगोदर 'मी' कळला पाहिजे, त्याशिवाय तो विसरता येण शक्य नाहीं. कोणतीही कृति करतांना अगर अमुक एक वस्तु माझी आहे असं म्हणतांना पदोपदीं मनांत असा विचार यावयास पाहिजे कीं, अरे मी काय करणार ? माझें काय आहे ? जन्माला येतांना मी काय येऊन आलों आणि काय येऊन जाणार ?

आया हूँ नंगा जांऊंगा नंगा, आया हूँ खाली हाथ ।

मगर जातेही ले जांऊंगा पुण्य और पाप अपने साथ ॥

माझें कांहीं नाहीं, फक्त एकच—माझें कर्सी. त्यावर माझा हक्क. इतकी तयारी झाल्यावर अहंकार नाहींसा होईल.

आतां रजतम हे गुण झाडले पाहिजेत. रज गुणानुळे काम, लोभ हे विकार, तर तम गुणामुळे क्रोध, मत्सर, दंभ हे विकार बळावतात. हे षड्ग्रीपू काकूंत ठेवण्यास सत्व-गुणाची वाढ केली पाहिजे. आपल्या प्रत्येक आचारविचारांत सात्त्विकता प्रकट झाली पाहिजे. परमेश्वराचें मनोभावें चिंतन करतांना अगर एखाद्या हरिभजनांत मन रमले असतांना जशा सात्त्विक वृत्ती उचंबळून येऊन अष्टभाव दाढून येऊन एक प्रकारचा निर्मळ आनंद प्राप्त होतो तसा आनंद प्रत्येक कृत्यांत व्हावयास पाहिजे. अर्थात् त्यासाठीं संतुसंगती केली पाहिजे.

संगति संगदोषेण ! जशी संगती तशी वागणूक. वाईटाच्या संगतीत चांगला मनुष्यसुद्धां वाईट होतो. तसेच शहाण्यांच्या संगतीत मूर्खसुद्धां शहाणा होतो. कारण म्हटलेच आहे कीं,

काचः काञ्चन संसर्गाद्विते सारकती द्युतिम् ।

तथा सत्संनिधानेन मुखो याति प्रविणताम् ॥

ज्याप्रमाणे सोन्याच्या सान्निध्यानें कांचेचा तुकडा सुद्धां चमकतो अगर मूल्यवान् ठरतो त्याप्रमाणेच शहाण्यांच्या संगतीत मूर्खसुद्धां शहाणा गणला जातो. तसेच—

हीयते हि मतिस्तात हीनैः सहसमागमात् ।

समैश्व समतामेति विशिष्टैच विशिष्टंताम् ॥

आपल्यापेक्षां कमी शहाण्या लोकांत राहून आपल्या शानाला कमीपणा येतो, बरोबरीच्या लोकांत तें आहे तेवढेच राहतें तर आपल्यापेक्षां श्रेष्ठ लोकांच्या संगतीत राहून आपले शान वाढतें. म्हणूनच संतांची संगती धरावी. शानदीपाच्या वातेवरची राहिलेली रजतमगुणाची काजळी संतांच्या संगतीत राहून सत्वगुणाची वाढ करून झाडली पाहिजे.

आतां श्रद्धा व सबुरी या वातीचा विचार करूया. ईश्वरावर आपली श्रद्धा असतेच, ती नाहींदी होत नाही. एखादे वेळी संसारतापानें त्रासून गेल्यावर अगर लोकसत्तेची पुष्कळ कोडी सोडवून शेवटीं निराशा पदरीं आल्यावर आपण ईश्वराला शिव्याची लाखोली वहातो. म्हणून कांहीं आपली ईश्वरावरची श्रद्धा कमी होत नाही. कारण आपण परत दुसरे कोडे सोडवतो टम्हणतों कीं, 'देवा, हे एवढे कोडे तरी लागू दे रे. तुला ५ शेर पेढे दईन' या म्हणण्याचा अर्थच असा कीं, ईश्वरावर आपली श्रद्धा कायम असते. पण केव्हां केव्हां ती पुसट होते. कारण त्या श्रद्धेला सबुरीची जोड मिळालेली नसते. निरंजनांत वात लावताना किंवा समईतसुद्धां नेहमीं जोडवात लावतात. तसेच आपला शानदीप पेटवण्यास श्रद्धा व सबुरी ही जोडवातच पाहिजे.

आतां या वातीवरची काजळी झडल्यानंतर दीपाला तेल कोणतें वापरावयाचें? शानदीप पेटवण्यास सतत नामस्मरणाचें तेल घातले पाहिजे. तें तेलमुद्धां शुद्ध पाहिजे. त्यांत भेसळ असतां कामा नये. नाहींतर दीप एकदम भडकून कायमचा विज्ञेल. विचार करण्यासारखी गोष्ट आहे. तुम्हीं पहातच असाल कीं, गळ्योगळ्यों भोंदू लोक आपण साधू आहोंत असा खोटेपणा करून लोकांना फसवतात व तुमच्या आमच्यासारखे पुष्कळ जण अशा भोंदूकडे जाऊन ४ आण्यांपासून तों १० रु. पर्यंत पैसे देऊन मंत्र घेतात व च त्याचें नामस्मरण करतात. लक्षांत ठेवा हेच तें भेसळ असलेले तेल. असें तेल जर आपण शानदीपाला घातले तर तो पेटेल कसा? मग शुद्ध तेल मिळणार कोठें? संतांकडे. ज्या संतांच्या संगर्तीत राहून तुम्ही सत्वगुणाची वाढ करून श्रद्धा व सबुरी या वातेवरची अहंकार, रजतमगुणांची काजळी झाडून टाकाल तेच संत तुमचे सद्गुरु! तेच तुम्हांला तुमच्या शानदीपाला योग्य असलेले तेल देतील. अर्थात हे तेल म्हणजेच गुरुमंत्र. तो बाटेल त्याला मिळणार नाहीं. जामिनीची नांगरणी केल्यावर मग तीत बीं टाकतात तसेच या गुरुमंत्राचं रहस्य आहे. म्हणून कोणी चार दोन आणे देऊन गुरुमंत्र विकत घेऊ नका. गुरुमंत्र असा विकत घेतां येत नाहीं. कारण त्याची किंमत एकच! ती पैशानें येणार नाहीं! तर हृदयांतील शुद्ध, सात्त्विक प्रेमांतच ती सांठवली आहे!!

संतांकडून नामस्मरणाचे तेल मिळाल्यानंतर तें आपण शानदीपामध्ये सतत घालत राहिले पाहिजे. एवढी तयारी झाल्यावर शानदीप पेटण्यास सज्ज झाला. आतां तो पेटवायचा कसा? आपण स्वतः कांहीं तो पेटेवूं शकणार नाहीं. कारण तेवढी आपली योग्यता नाहीं. तसें असतें तर एव्हांना आपण मोक्षाला गेलों असतों. हा शानदीप पेटवण्यासाठीं संतांच्या संगर्तीत राहून, अनुभव घेऊन, संतांकडे सतत तेवत असलेल्या शानदीपाच्या ज्योतीमध्ये आपला अनुभवाचा काकडा बुडवून मग आपण आपली दीपज्योत प्रज्वलित केली पाहिजे. नंतर जो अदृश्य प्रकाश पडेल त्या प्रकाशांत आत्मबोध होईल.

अर्थात् संतसंग आवश्यक आहे. ईश्वर हा अदृश्य राजा तर संत हे त्याचे हश्य स्वरूपांतील प्रतिनिधी, मोक्षाच्या दाराची किळ्यी संतांकडे आहे. म्हणून प्रथम संतांकडे

વાચિલા લાવલા પાહિજે તર તી કિલ્ડી હસ્તગત કરતાં યેઈલ આપણિ સંતાકદે વચ્ચિલા પૈશાચા લાગત નાર્હો બરં કા ? ત્યાંના પાહિજે અસતં તુમચં શુદ્ધ, સાલિક, નિઃસ્વાર્થી પ્રેમ ! ફાર કઠીણ ગોષ્ઠ આહે જ્ઞાનદીપ પેટવણ મ્હણજે ! પરંતુ તી અશક્ય માત્ર બિલકૂલ નાર્હો. પુખ્ખીવર વાવરણાન્યા પ્રદ્યેક મનુષ્ય પ્રાણ્યાલ્ય તી શક્ય આહે ! કારણ મનુષ્ય ઉપજતચ જ્ઞાની આહે. ફક્ત તૈં જ્ઞાન ઓળખુન કાઢતાં આલે પાહિજે આપણિ ત્યાસાઠો સર્વ સિદ્ધતા કરુન જ્ઞાનદીપ પેટવણ પાહિજે. સાગ એવણે જ્ઞાલ્યાનંતર આત્મશક્તીચા પ્રસ્ત્ય યેઈલ. હૃદય નિસર્ગાર્થી એકરૂપ હોઈલ, વ્યક્તીચા ઈશ્વર હોઈલ વ 'નર કરળિ કરે તો નરકા નાયાણ બન જાય' ! હેં સુત કેનિરાચે મ્હણજે કૃતાર્થ ઠરેલ.

ગ્રમોદ ગવદ્ધાણકર

॥ શ્રી સાઈબાબા પ્રસત્તા ॥

વિનંતિ

(૧) યાધુદેં ભક્તાંનો જે કાર્હી પાઠવિણે તૈં સરકારકૂન શિર્ડી સંસ્થાન ડૉ. શ્રી સાઈબાબા, શિર્ડી, પોસ્ટ રહ્યાંતે, જિલ્હા અહમદનગર યા પસ્ત્યાવર પાઠવીત જાવે મ્હણજે ત્યાંચ પાવત્યા વ પ્રસાદ વેર્લીચ મિલેલ. સંસ્થાનચે દ્રસ્ટીજ વ ચિટણીસ યાંચે નાવે પાઠવું નથે.

(૨) ઘર્મકૃત્યે, વાર્ષિક વર્ગાણી અગર ઇતર કોણત્યાહિ ફેડાકરિતાં પોસ્ટને પૈસે પાઠવિતાંના મનિઓર્ડર ક્રૂપનમદ્યે આપલેં નાંબ, પત્તા વ જ્યા કારણાસ્તવ પૈસે પાઠવિલે તે સ્પષ્ટ નમૂદ કરાવે. જર નમૂદ નસેલ તર કમિટીન્યા ઇચ્છેપ્રમાણે જમા કલે જાતીલ (સભાસદાંચ્યા પસ્ત્યાવર નંબર અસતો તો નંબર વાર્ષિક વર્ગાણી ભરતાંના જરૂર દ્યાબા.) વ ત્યાબદ્દલ કોઠલ્યાર્હી તન્દેને તકાર ચાલણાર નાર્હો.

(૫) સાઈબાબાંચા ભક્તગણ ફાર વાઢલા આહે વ બહુતેક ઠિકાણો સાઈસંસ્થા સ્થાપન જ્ઞાલ્યા આહેત ત્યાંચા શિર્ડી સંસ્થાનશી અર્થાબાર્થી સંબંધ નાર્હો વ શિર્ડી સંસ્થાનકરિતાં પૈસે ગોળા કરણ્યાસ કોણીહી એઝંટ નાર્હેત. જે કોણાસ ખાસ શિર્ડી સંસ્થાનકરિતાં પાઠવિણે અસેલ તર સરકારકૂન યાજકદે પાઠવાવે. ચેક્વર શિર્ડી સંસ્થાન ડૉફ શ્રી સાઈબાબા અસે લિહાવે વ કોંસ કરુન પેર્ઝ જ અકાઉંટ મહણુન જરૂર લિહાવે. રિસેટ સંબધાને જર કમ્પ્યુટર કરણે અસેલ તર ડૉ. ખજિનદાર. કિંબા સરકારકૂન યાંજકદે ન કરિતાં ડૉ. ચિટણીસ યાંજકદે કરાવી.

૧૦૫ જે. તારાવાગ, }
લઘુલેન મુખ્ય, ૧૦ }

ડ. બા. રાયે.
ડૉ. ચિટણીસ

॥ श्री साई ॥

वाक्तुषार

— ★ —

असत्याच्या, दोंगाच्या, लब्राडीच्या व लुच्छेपणाच्या पायांवर उभारलेल्या
इमारती टिकावू होत नसतात. (स्वामी विवेकानन्द)

— ★ —

अद्विग्नात्राणि शुद्धन्ति, मनःसत्येन शुद्धति ॥ विद्या तपोभ्यां भूतात्मा, बुद्धिर्ज्ञनेन
शुद्धति ॥

म्हणजे;

शरीर पाण्याने शुद्ध होते । मन सत्याने शुद्ध होते । जिवात्मा विद्या व
तप यांच्या योगाने शुद्ध होता । व बुद्धि ज्ञानाने शुद्ध होते ॥ (मनुस्मृति)

— ★ —

आचार हीनस्य तुं ब्राह्मणस्य । वेदा पठद्वगास्त्व खिळोः सप्तश्चान् ॥
म्हणजे, ज्याचे आचरण शुद्ध नाहीं, त्याने पठंगांसहीत जरी वेदाचे
अध्ययन केले, तरी तो त्याने पुनीत होत नाहीं. (मनुस्मृति)

— ★ —

पिंड ब्रह्मांडी सकळ ठाई । त्याजवीण सत्ता आणिकाची नाहीं ॥

आपआपणांते समजोनी वेर्ई । उपदेश नाहीं या परता ॥ (भक्तीलाभूत)

— ★ —

कपाळींची रेखा असती उत्तम । तरी का हा श्रम पावतो मी ॥ (तुकोबाराय)

— ★ —

तुका म्हणे मना धरी रे संत संगती सोई । नलगे कांही करावे राहे विडल्यायी ॥

— ★ —

सुखदुःखाचे कारण । मनचि हे अधिष्ठान ॥ (जनार्दन महाराज)

— ★ —

योग मार्ग बहुत कठीण । विरळा साधी लक्षांतून ॥
भाज्या भोज्या सक्या कारण । नामची पावन करितसे ॥ (भक्तलीलामृत)

— ★ —

खीयांचा तो धर्म करी पतिसेवा । नलगे दुजा गेवा तिर्थयात्रा ॥

— ★ —

बीज होय तैशी फळे, तेथे दुजे काय मिळे । भाव असे तैशी भक्ति, तैशी
फळाची प्राचिति ॥ (शिवदास)

— ★ —

तरी अभ्यासाविण काही । निश्चयाविणे प्राप्त नाही । गुरुवचनी विश्वासतोही ।
दृढ असावा निश्चित ॥

— ★ —

ऐसी भक्तिकर घटभीतर छोड कपट चतुराई । सेवाबंदी और अधिनता
सहज मिळी रघुराई ॥ हरिसे लागी रहोरे भाई ॥

— ★ —

जन्मना जायते शूदः । संस्कारैर्द्विज उज्ज्ञते ॥
कर्मणायाति चिग्रत्वं । ब्रह्मजानाति ब्राह्मणः ॥ (मनुस्मृति)

— ★ —

कुणाची जगी पुत्र कन्या कल्पत्र । मर्नी तुं विचारी कुणाहाती सुत्र ॥
जगी खेळण्या घातल्ये देहधारी । प्रसु खेळवी आपणां सुत्रधारी ॥ (समर्थ)

— ★ —

देवा ऐसे देवची होती । जे या भजती विडुला ॥ (निलोदा महाराज)

— ★ —

तुका म्हणे भाव शुद्ध हें कारण । भाट नारायण होईल त्याचा ॥ (तुकोवाराय)

— ★ —

वकाचिये परी ध्यान नको धरू । जीवे भावे धरू संत चरण ॥
ध्यानाचे ध्यान संताचे चरण । काया, वाचा, मन दृढ ठेवी ॥ (एकनाथमहाराज)

— ★ —

मेघा यरिस उदार संत मनोगत पुरविति । आलिया शरण मने वाचा
चालविती त्याचा भार सर्व ॥ (एकनाथ)

— ★ —

हरिका नाम सुमरले निशिदिनी दिलसे नहीं विसार ।
ब्रह्मानन्द कटे भवबंधन छुटे छुटे सकल विकार ॥ (ब्रह्मानन्द)

— ★ —

जगांत लीनतेने चालणारे, व मूळांची बडवड शांतपणे ऐकून घेणारेच,
परमेश्वराचे खरे सेवक होत. (पवित्र कुराण)

— ★ —

मानवाची सेवा ही परमेश्वराची सर्व श्रेष्ठ भक्ति होय. (हजरत महंमद पैगंबर)

— ★ —

सत्यापासून त्रास झाला तरी सत्य सोडून नका आणि असत्यापासून फायदा
होतो महणून असत्याचे अवलंबन करून नका. (हजरत महंमद पैगंबर)

बाबांचा वाध्या

२-५-५१

शिर्डी-वृत्त

मार्च १९५१

नेहमींग्रभाणे वा महिन्यांतही श्रीच्या दर्शनास वाहेरगांवचे व अजुबाजूच्या गांवांतील पुष्कल लोक येऊन गेले.

देणारी:—या महिन्यांत श्रीच्या भक्तांकडून एकूण ४२ जिन्हस श्रीसंस्थानास भेटीदाखल आले.

धर्मकृत्यः:—अभिषेक, अर्चन, लघुरुद, पूजा, आरती, सुवासिनी भोजन व अन्नदान वरैरे भक्तांचे विशी संस्थानवरै नेहमींग्रभाणे करव्यांत आले. दहा भक्तांनी मंदिरांत श्रीसत्यनारायणाच्या पूजा घातव्या.

कीर्तनः:—माघ व || ९, श्रीरामदास नवमीप्रीत्यर्थे कीर्तन, माघ व०|| ११, महाशिवरात्र फाठ शु०|| ११, श्री तुकाराम बीज अशी पांच कीर्तने श्रीमंदिरांत करण्यांत आलीं.

नवल विशेषः:—महाशिवरात्रीनिमित्त श्रीचे दर्शनास अलोट गर्दी लोटली होती. त्या दिवशीं श्रीचे समाधीस मंगलस्नान घालण्यांत येऊन रात्री पालखीची मिरवणूक काढण्यांत आली. कीर्तनाचा कार्यक्रमही उत्तमप्रकारे पार पडला.

या महिन्यांत खालील कलाकार मंडळीचे कार्यक्रम झाले,

- श्री. डॉ. एस. बही. भट, पुणे (गायन)
- श्री. दामुअणा, वेळापूर (सनई वादन)
- कु. कुमूद मंगलूर, मुंबई (नृत्य-भजन)
- श्री. एस. बही. ऊर्फे काका परब, मुंबई (गायन-भजन)
- श्री. कृष्णराव वन्हाडकर, मुंबई (गायन)
- श्री. राधाकृष्ण परब, मुंबई (गायन)
- श्री. वसंत नेरकर, पुणे (गायन)
- श्रीमती कलाशाई, जेजुरी (संगीत भजन)
- श्री. बाळाजी गोपाळराव चौधुरे, मुंबई (गायन)
- श्री. नहरखुबा व्यास, पुणे (गायन)
- श्री. अ. एस. जगताप, रेडिओस्टार पुणे (गायन)

सभामंडप बांधकाम व इतर साफसफाईचीं कामे चालू असून सभामंडप पूर्ण होत आला आहे, शिर्डी येथील हवापाणी उत्तम आहे.

श्री साईबाबा शिरडी संस्थानांत

विक्रीकरितां असलेलीं पुस्तके

		किंमत रु. आ. पै.
१	श्री साई सचिवि (मराठी)	.... ७ ० ०
२	सचिवि (इंग्रजी)	.... ४ ० ०
३	दासगणूकृत श्रीसाईनाथ स्तवनमंजरी	.... ० २ ०
४	,, [अध्याय ४ था]	.... ० ८ ०
५	सगुणोपासना	.... ० ३ ०
६	प्रधानकृत पुस्तक (इंग्रजी)	.... १ ४ ०

वरील पुस्तकांकस्तां व बाबांचे विश्वसनीय निरनिराळ्या साईजच्या
फोटो वर्गेरेकरितां खालील पर्यावर लिहावे.

मैनेजर, शिरडी संस्थान, मु. शिरडी, पो. रहाते, जि. अहमदनगर
खजिनदार, वि. शा. कीर्तिकर, २१३, धन विलिंग, चर्नीरोड, मुंबई नं. ४

श्री साईबाबा शिरडी संस्थान कमिटी तरफे

संपादक :-डॉ. के. भ. गढ़वाळकर यांनी, काळ्याचौकी रोड,
मुंबई १२ येथे प्रसिद्ध केले.

मुद्रक :-के. एन. सापले, रामकृष्ण प्रिंटिंग प्रेस, ज्युडेक्स विलिंगा,
निसुवन रोड, मुंबई ४